Št. 154 Poštnina plačana v gotovini (Tassa corrisposta con la posta) V Trstu, v četrtek 2. julija 1925. Posamezna številka 20 cent. Letnik I.

EDINOST

...zhaja, izvzemši pondeljek, vsak dan ... uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. Dopisi naj se ... jajo uredništvu. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. — Odg... Pref. F. Perič. — Lastnik tiskarna Edin... tisk tiskarn... naša za mesec L 7.—, 3 mesece L 19.50, ... leta L 32.— ... Za inozemstvo mesečno 5 lir več. — ... uredništva ...

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent. osmrtnice, zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov mm po L 2.—. Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2.— Oglasi naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20. I. nad. — Telefon uredništva in uprave 11-57

...cejska knjižnica LJUBLJANA - Jugoslavija

Naša naloga

Prihajajo nam v spomin dogodki in doživetja v časih po zasedbi in aneksiji, ko smo prešli v svoje novo sedanje državljanstvo. Predno je prišla v deželo nova oblast, je naše ljudstvo — odkrito priznavamo to in noben pravičen in razsoden človek mu ne more tega šteti v zlo — z neko bojaznijo pričakovalo svoje bodočnosti. — Ko pa je prišla semkaj italijanska vojska in je naše ljudstvo videlo nastope prvega generalnega guvernerja, generala Petitti di Roretto, ter čulo njegove oficijelne izjave, se je oddahnilo. Vzbudili sta se v njem vera, da ona bojazen ni bila opravičena, in pa nada, da bo postopanje z njim drugačno, nego se je balo. General Petitti je takoj ob svojem prihodu s povdarkom naglašal, da bo njegova uprava objektivna, nepristranska, ter da bo vsem političnim strankam in strujam brez razlike zajamčeno svobodno javno udejstvovanje. Take izjave prvega guvernerja, podane — tako smo mogli misliti opravičeno - v imenu Italije in nje odločilnih činiteljev, so delovale na naše ljudstvo tolažilno in pomirjevalno, posebno pa potem, ko so dobile svojo podkrepitev v slovesnih izjavah v rimskem parlamentu: v besedilu prvega prestolnega govora, v poročilu delegatov Italije na mirovni konferenci, v izjavah vodilnih državnikov in priznanih predstavnikov političnega življenja Italije. Opravičeno smo mogli misliti, da take slovesne izjave, podane ob taki slovesni priliki pred vsem svetom, se ne govorijo le tako zavoljo lepšega, marveč da izražajo resnično voljo in iskrene namene.

Ko se zamišljamo v tiste prve čase našega novega državljanstva in se nam vzbujajo v spominu gori rečene obljube in zagotovila, nam prihaja na misel neki tedanji razgovor z nekim odličnim Italijanom. Tedaj je mnogo naših ljudi bežalo preko meje, nekateri iz lastne volje, velika večina pa prisiljeno. Oni Italijan se je temu čudil in menil: Čemu to, saj ni nobenega razloga! Nasprotno. Vi boste mogli vršiti tu plemenito nalogo — «un compito nobile». Na vprašanje, kako da si on misli to plemenito nalogo, v čem da naj bi obstojala, je pojasnil: Naloga vaša bo, na eni strani ta, da boste tudi v novih razmerah gojili in ohranjali svojo narodnost, na drugi pa, da boste italijansko javnost seznanjali z duševnostjo in svojstvenostjo svojega ljudstva, **da boste tako posredovalci med italijanskim svetom in svetom vaših soplemenjakov onkraj meje!** Tako boste ravno vi delovali za zbližanje med obema narodoma. To je tista plemenita naloga, ki je meni pred očmi.

Te besede prosvetljenega Italijana so nam še danes tako živo v spominu, da moremo reči, da smo jih podali blizu dobesedno. Ob spominu na te besede nam lega grenkoba na dušo, ko nam govorijo vsakodnevni dogodki, kako vse drugače je prišlo. Pisati bi mogli grenke rekriminacije, ako bi hoteli primerno izraziti, kako ljuto so nas prevarile vse naše nade. Ne le da nam ni dovoljeno, da bi vršili tisto «plemenito nalogo», marveč se nam že volja za to piše v velik greh. Naše organizacije, ki se hočejo posvečati širjenju kulture med našim ljudstvom in seznanjati italijansko javnost s kulturnim snovanjem našega ljudstva: vse te naše organizacije so zapisane v črno knjigo radi njih — tako se govori vedno — rovarskih in za državo nevarnih namenov. Prihaja na pr. med nas slovanski učenjak, odličen kulturen delavec, da bi predaval o strogo znanstvenem predmetu. Mesto pa, da bi predstavniki kulturnega snovanja z zadovoljstvom pozdravljali tak obisk, ki bi jim nudil priliko, da vidijo in čujejo, kako se med našim narodom vrši kulturno delovanje, se oglašajo neodgovorni činitelji s svojim veto, ker da slovansko predavanje v italijanskem mestu pomeni žaljenje italijanskega prebivalstva v njegovem narodnem čustvovanju, in izzivanje, ki bi moglo imeti jako neljube posledice. In odgovorni činitelji so se odločili za — «manjše zlo». Naše ljudstvo naj bo le nezadovoljno, samo da tisti neodgovorni činitelji niso užaljeni! Slovanski znanstvenik, ki mu niti na kraj misli ni bilo kako žaljenje italijanstva, ali celo izzivanje, mora nečastno preko meje. To je bil kričeč primer, ki kaže, da nam vršenje tiste «plemenite naloge» ne le ni dovoljeno, marveč da je na indeksu, na proskribcijski listi. Volja za vršenje tiste naloge, ki nam jo je pripisoval oni Italijan, je ... in posledice, ki jih moramo trpeti radi tega greha, nas tepejo dan za dnem v ... našem javnem življenju.

... tolažilna nada nam pa vendar-le ostaja. Dejstvo namreč, da se, počasi sicer, a vendar širi tudi v italijanski javnosti spoznanje, da izvajanje tiste «plemenite naloge» je potrebno tudi na korist Italije. O tem govorijo izvajanja v glasilu bojevnikov, tistih torej, ki so trpeli in krvaveli na bojnih poljanah za veličino Italije. O tem govorijo na koncu konca tudi besede ministrskega predsednika Mussolinija, ko je menil v rimski zbornici v pouk poslancu Giunta in vsem drugim njegovega kova, da onkraj Snežnika živijo Slovani in da bi bila nemodra in slepa tista politika, ki ne bi hotela računati ž njimi. Gospod Mussolini ni hotel sicer, ko je izrekel A, izreči tudi B. Iz resnice, ki jo je izgovoril, ni izvajal logične in naravne posledice. Ni hotel poučiti zakrknjencev, **da za pravo in veljavno upoštevanje Slovanov onkraj Snežnika je potrebno tudi pametno in smotreno upoštevanje njih soplemenjakov tostran meje, v okviru lastne države!** To bi bil moral ravno on, kot goreč italijanski nacijonalist, ki mu je narodno načelo v podlago in izvor vsega političnega in državniškega delovanja, ki mora poznati neodklonljivo etično silo nacijonalne ideje in ki mora tudi vedeti, **da je narodna zavest globoko zasidrana v duši vsakega naroda ter da je naraven vir sočustvovanja s plemenjaki tudi preko mej!** G. Mussolini naj bi bil svoji izjavi, da s Slovani onkraj Snežnika treba računati, dodal še besede, ki jih je napisala «Frontiera»: da sta vnanja in notranja politika v nerazdružljivi zvezi **in da je treba zato vprašanju drugorodcev v državi posvečati vso skrb in pažnjo, ker je pomembno za odnošaje med Italijo in Jugoslavijo! In — dosledno temu: Slovani onkraj Snežnika!** G. Mussolini sicer ni storil za prvim pametnim korakom še tega drugega, logičnega! Ostaja pa vendar njegovo priznanje, da s Slovani se mora računati.

Naša vera pa je trdna, da pride prej ali slej tudi ta drugi korak na vijugasti poti manjšinske politike v tej državi. Dotlej pa bomo mi — kljub vsem neugodnostim in neprijaznostim časov — z vso ljubeznijo in vnemo vršili svojo «plemenito nalogo»: širjenja kulture med našim ljudstvom. In v pobudo nam bo uverjenje, da mora priti dan, ko bodo tudi na italijanski strani pravilno in po zaslugi priznavali plemenitost in potrebo te naše naloge!

Padanje lire

On. Mussolini zanikal govorice o uvedbi zlate valute

RIM, 1. Lira je danes zopet zelo nazadovala, tako da je bilo treba plačati na italijanskih borzah za funt šterling od L 142.50 do 143.50, za dolar od L 29.30 do 29.50; tudi napram francoskemu franku je lira padla.

Tisk se bavi zelo obširno z izjavami ministrskega predsednika Mussolinija zastopnikom manjših bančnih zavodov. On. Mussolini je odločno zanikal govorice, da namerava vlada uvesti zlato valuto; poleg tega je on. Mussolini izjavil, da bo energično nastopil proti razširjevalcem takih vesti.

Izjave ministrskega predsednika so napravile v gospodarskih krogih ugoden vtis, vendar je danes — kakor že rečeno — lira zopet nazadovala.

Telefon v zasebnih rokah

Tarifi ostanejo neizpremenjeni

RIM, 1. «Tribuna» objavlja izjave avv. Salvatore Pugliese, zastopnika družb, ki bodo prevzele upravo telefona iz državnih rok. Glede tarifov v večjih mestih je avv. Pugliese izjavil, da ostanejo neizpremenjeni. V manjših centrih pa se bodo tarifi znižali. Sedanji uslužbenci bodo ostali na svojem mestu; seveda se bodo morali izkazati vešče in pridne.

Dvoboj Amendola-Giordana

RIM, 1. Včeraj sta se v neki vili v okolici Rima sabljala poslanec Amendola in comm. Tullio Giordana, ravnatelj lista «Tribuna». Dvoboj je bil zelo živahen; po devetem napadu je on. Amendola ranil svojega nasprotnika v čelo. Zdravniki so ugotovili inferijornost comm. Giordana, radi česar se je dvoboj zaključil. Nasprotnika sta se pobotala.

Dvoboju je dal povod članek, ki ga je objavil on. Amendola proti comm. Giordana v polemiki z njim. On. Amendola je očital Giordani, da je lahko poleminiral z njim, ker je lahko z gotovostjo pričakoval, da mu on (Amendola) ne bo mogel odgovoriti, ker bo «Mondo» zaplenjen.

On. Amendolo sta zastopala gen. Roberto Bencivenga in avv. Enrico Molè, comm. Giordano pa conte Carlo Stelluti in Ernesto Cabrinna.

Farinaccijevo potovanje na Sicilijo

RIM, 1. Fašistovski tiskovni urad sporoča, da se bo on. Farinacci podal na potovanje na Sicilijo ne 5. t. m. — kakor je bilo prvotno določeno — ampak šele 11. t. m.

Zračna proga Trst-Benetke-Milan-Turin

RIM, 1. «Giornale d'Italia» poroča, da se v septembru uvede zračna zveza Trst-Benetke-Milan-Turin.

Radičevcem se mudi

Prvi sestanek med radičevci in radikali Pavle Radić zopet pri Pašiću

BEOGRAD, 1. (Izv.) Pozornost vse javnosti je bila danes osredotočena na pogajanja med radikali in radičevci, ker je bil za danes napovedan prvi oficijelni sestanek. Oficijelna pogajanja pa se kljub vsemu pričakovanju niso pričela danes, ampak se pričnejo bržčas jutri.

Pavle Radić je posetil danes Pašića in ga prosil, naj bi se pogajanja pričela čimprej. Pašić je rekel Radiću, naj se obrne kar na Marka Gjuričića, ki je pooblaščen, da ga zastopa. Pavle Radić je sporočil Pašiću, da je pisal svojemu stricu Stjepanu za navodila glede pogajanj; vendar do nocoj ni še prejel odgovora.

Za Pavlom Radićem so posetili Pašića Gjuričić, Trifković in Živković, ki so pooblaščeni, da se pogajajo z radičevci. Delegati so ostali pri Pašiću delj časa in se razgovarjali o pogajanjih. Za njimi je ministrski predsednik sprejel Aco Stanojevića, kateri bo predsedoval sestankom med radikali in radičevci. Pašić mu je dal potrebna navodila.

Nocoj se je vršil prvi predhodni sestanek med zastopniki radikalov in radičevcev. Sestanku je predsedoval Aca Stanojević. Ta sestanek je nekak uvod k oficijelnim pogajanjem, ki se po mnenju radičevcev pričnejo jutri.

Nenavadna vsiljivost radičevcev ne napravlja ugodnega vtisa na javnost, ki radičevcem očita, da se jim mudi za ministrske stolce.

Zajedničarji, ki se nahajajo z radičevci v Seljaškem klubu, so izdali komuniké, v katerem izjavljajo, da niso v nikaki zvezi s pogajanji z radikali in da ne prihajajo vpoštev za kombinacijo z radikali.

Pozornost je vzbudil tudi obisk dr.ja Žerjava pri Svetozarju Pribičeviću. Pozneje se je dr. Žerjav podal tudi k Pašiću.

Finančni odbor je tudi danes razpravljal o dvanajstinah, zakonodajni odbor pa o tiskovnem zakonu.

Zaključitev sokolskih tekem v Beogradu

Ljubljančani na prvem mestu

BEOGRAD, 30. Po vidovdanskih obredih v saborni cerkvi, katere je opravil patrijarh Dimitrije ob asistenci velikega števila svečenikov, se je izvršil sprevod Sokolov in Sokolic. Povorko je otvorila sokolska konjenica s fanfaro, nato so sledile sokolske zastave in druga godba, za njimi starešinstvo Sokolskega Saveza z gosti in zastopniki ruskega, češkega in poljskega sokolstva. Za starešinstvom so korakala posamezna sokolska društva s svojimi fanfarami in naraščajem. Sprevod je neštevilna ljudska množica burno pozdravljala ter jih obsipala s cvetjem.

Po banketu, ki se je vršil ob eni uri popoldne v hotelu Bristol na čast gostom in zastopnikom posameznih sokolskih žup, so se začele ob 5. uri na Košutnjaku sokolske tekme in nastopi. Nastopa se je udeležilo nad 25.000 ljudi. Vlado so zastopali ministri Pribičević, Gjuričić, Trifković, Stojadinović in general Trifunović, kot zastopnik dvora je bil navzočen admiral Prica, dalje patrijarh Dimitrije, velik del diplomatskega zbora, zastopniki narodne skupščine in drugih korporacij.

Radi neugodnega vremena je ostal končni rezultat tekem nejasen, vendar pa se nahaja na prvem mestu ljubljansko Sokolstvo ter sta Sokol I. in Ljubljanski Sokol dosegla najboljše uspehe.

Usoda aretiranih jugoslovenskih državljanov v Bolgariji

Bolgarska vlada trdi, da so bili razen dveh vsi aretirani jugoslovenski državljani zopet izpuščeni

BEOGRAD, 1. Danes je zunanje ministrstvo prejelo od poslanika v Sofiji obvestilo, da je bolgarska vlada odgovorila na vprašanje jugosl. vlade o usodi jugoslovenskih državljanov, ki so bili aretirani v Bolgarski. Bolgarska vlada trdi, da so bili vsi jugoslovenski državljani, ki so bili aretirani, že zopet izpuščeni, razen dveh. Eden izmed omenjenih dveh ni mogel biti izpuščen, ker se je ugotovilo, kakor izjavlja bolgarska vlada, da je sprejemal v svojem stanovanju komuniste. Vrši se preiskava, da se ugotovi, kje se nahaja drugi še zaprti jugosl. državljan. Bolgarska vlada je prosila, naj se jugosl. vlada zadovolji s tem odgovorom ter ukine prepoved o vidiranju bolgarskih potnih listov.

Priprave za gradnjo predora pod Ivanj-planino

BEOGRAD, 1. Prometni minister Radojević je izjavil Vašemu dopisniku, da se bo v najkrajšem času začela graditi železniška proga s predorom skozi Ivanj-planino, s čemer bo zobčasta železnica v Bosni postala nepotrebna. V to svrho je v dvanajstinah določenih 200 milijonov Din. Trasiranje železnice na terenu se je že pričelo.

Polom velike tvrdke v Dubrovniku

DUBROVNIK, 1. Veliko pozornost vzbuja polom tvrdke Betonis. Policija je prijela lastnika tvrdke Betonisa in ravnatelja Mulanovića. Ta polom bo bržčas imel za posledico plačilne težkoče še nekaterih tvrdk, ki so bile z njo v poslovnih zvezah.

Izjave nove grške vlade

v atenski narodni skupščini — Zbornica izrazila vladi zaupnico

ATENE, 1. Med največjo pozornostjo poslancev in občinstva se je nova vlada pod predsedstvom generala Pangalosa predstavila včeraj narodni skupščini. Navzočni so bili vsi člani parlamenta. Tribune diplomatskega zbora in občinstva so bile nabito polne.

Malo pred sejo se je zvedelo, da so dovedla pogajanja med vlado in Papanastasiojevo stranko do sporazuma v obliki načrta za spomenico, ki se ima predložiti parlamentu.

Ko je vstopil v dvorano parlamenta ministrski predsednik Pangalos, so mu navzočni poslanci in občinstvo priredili buren aplavz, nakar je Pangalos podal toli pričakovane vladne izjave, kjer je rekel med drugim:

«Zavedajoč se velikih težav v notranjosti in na zunaj ter brezmerne odgovornosti, ki jo je prevzela, bo vlada delala z vsemi svojimi silami, da se bo izkazala vredno zaupanja, ki ji ga zbornica gotovo ne bo odrekla. Vlada goji trdno upanje, da se ji bo posrečilo uvesti pošteno državno upravo ter zagotoviti redno poslovanje javnih uradov, ozdraviti finančni položaj in dovesti do ugodne zaključitve pogajanja, ki tečejo z inozemstvom za rešitev še visečih vprašanj. Vlada upa nadalje, da se ji bo posrečilo vzpostaviti oborožene sile države tako na suhem kakor na morju, da bo lahko Grčija v kratkem času prišla do ugleda pri svojih sovražnikih ter postala dragocen prijatelj za zaveznike.

«Vlada čuti v sebi moč, da bo lahko izpolnila nade beguncev ter vzdržala javni red. Posebno skrb bo pa posvetila svojim prizadevanjem za poravnanje sporov, ki razdvajajo grško prebivalstvo in ki so glavni vzrok državnih nesreč».

Na koncu poziva vlada v svojih izjavah narodno skupščino, da naj ji izrazi svoje zaupanje.

Zbornica odgodena do 13. januarja 1926. Vlada dobila pooblastilo za izdajanje ukazov-zakonov — Pred novimi volitvami

Po tej svoji izjavi je ministrski predsednik Pangalos predložil skupščini načrt za dnevni red, ki predvideva odgoditev narodne skupščine do 15. januarja 1926 ter ustanovitev komisije 30 članov, katera naj bo pooblaščena odobriti novo ustavo, ki bi stopila takoj po zadevni objavitvi v veljavo, vendar pa bi bila predložena zbornici v ratifikacijo takoj po zopetni otvoritvi parlamenta. Ta komisija bo tudi razpravljala ter odobrila zakon za uvedbo proporcijonalnega volilnega sistema.

S 1. novembra bo narodna skupščina spremenjena v navadno zbornico, katere mandat bo prenehal z 31. decembra, ki se bo pa lahko podaljšal za tri mesece. Pred potekom te dobe bodo razpisane nove volitve na podlagi proporcijonalnega sistema.

Vlada se pooblašča za izdajanje ukazov-zakonov sporazumno s posebno komisijo in komisijo, ki se bavi z zadevami beguncev. V slučaju nujnosti in sicer v zadevah mornarice, vojske, dalje v stvareh, ki se tičejo pobijanja razbojništva in špekulacije z neobhodno potrebnimi predmeti, bo vlada smela objavljati ukaze-zakone brez predhodnega posvetovanja z omenjenima komisijama.

Za ministrskim predsednikom so govorili Papanastasiou, Kondulis in Gonatas, ki so se izjavili za zaupnico vladi, nakar je zbornica sprejela od vlade predloženi dnevni red s 185 glasovi proti 14 ter ji s tem izrekla svoje zaupanje.

Pogajanja radi italijanskih dolgov v Ameriki prekinjena

PARIZ, 1. «Petit Parisien» poroča iz Londona: Iz Washingtona brzojavljajo, da je dr. Alberti, italijanski pooblaščenec za pogajanja z ameriško zakladnico za konsolidacijo italijanskih dolgov, sklenil takoj odpotovati v Rim, kjer bo prejel od italijanske vlade dodatna navodila za nadaljnji potek omenjenih pogajanj.

Izjave avstrijskega zun. ministra

Njegovo stališče napram načrtu za ustanovitev Podonavske konfederacije

PARIZ, 1. Zunanji minister avstrijske republike dr. Mataja je podal zastopniku agencije Havas naslednje izjave: Opazil sem, da delajo nekateri velike napake, ko govorijo o avstrijskih zunanjih zadevah. Zadeve, ki imajo zgolj gospodarski, finančni značaj, smatrajo za politične. Finančno krizo je Avstrija premagala; sedaj hoče s pomočjo Društva narodov premostiti gospodarske težkoče. Avstrija je pripravljena se pogajati z vsakomur, ki ji hoče pomagati. Ne vidim razloga, da se radi teh tako jasnih stvari izvajajo politične presije, ki bi utegnile le zatemnjevati resnično stanje Avstrije.

Večkrat se govori o takozvani Podonavski konfederaciji. Kaj se hoče izraziti s to formulo? Nemogoče je oživiti preteklost. Uresničitev Podonavske konfederacije bi naletela na velike težkoče. Vse nasledstvene države najodločneje zavračajo ta načrt.

Prihod gen. De Rivera v Madrid

Seja ministrskega sveta

MADRID, 30. Gen. Primo De Rivera je danes prispel semkaj v spremstvu admirala Demagaza in nekaterih članov direktorija. Direktorij se je podal v vojno ministrstvo, kjer se je nato vršila seja ministrskega sveta. Predsednik direktorija je obrazložil kolegom potek vojaških operacij v Maroku. Danes ob 18. uri bo Primo De Rivera sprejel francosko delegacijo za maroško konferenco.

MADRID, 1. Gen. Primo De Rivera je izjavil nekaterim novinarjem, da se bo mudil v Madridu le kakih deset dni, nakar odide v Maroko, da izvede nekatere klavzule, ki jih določa špansko-francoska pogodba.

Portugalska vladna kriza rešena

LISABONA, 1. Antonio Maria Silva, načelnik demokratske stranke, je sprejel nalog za sestavo nove vlade ter predložil takoj nato sledečo listo: Predsedništvo vlade in notranje stvari — Antonio Maria Silva; zunanje zadeve — Portugal Durao; finance — Lima Bastos; trgovina — Manuel Gaspar Lemos; poljedelstvo — Torres Garcia; mornarica — Pereira Silva; vojska — gen. Bernardo De Faria; kolonije — Rodiguez Gaspar; javna dela — Joao Rikardo; prosveta — Santos Silva; justica — Alvaro Monteiro.

Podrobnosti o potresu v Kaliforniji

110 mrtvih — 300 ranjenih — Jetniki zbežali iz zaporov — Bolnišnice porušene

LONDON, 1. Potres, ki je pred dvema dnevoma razsajal v Santa Barbara, se je razširil tudi na ostale pokrajine Kalifornije. Kopališče Santa Barbara je popolnoma porušeno. Potresni sunki so neki hotel takorekoč razdrobili. Tristo hotelskih gostov se pogreša. Enaka usoda je doletela tudi mestno jetnišnico. Vsi kaznjenci so zbežali. Tudi bolnišnice so bile v par minutah porušene.

Do sedaj je bilo naštetih 110 mrtvih in 300 ranjenih. Na mesto nesreče je prispelo več rešilnih oddelkov. Zdravila dovažajo letala.

V Santa Barbara je bil proglašen preki sod, ker so pričeli jetniki, ki so zbežali iz zaporov, pleniti po mestu.

Požar uničil gledišče

STOCKHOLM, 1. V središču mesta je porušil požar glavno gledališče Saeska. Vzroki požara so neznani. Tudi sosedne hiše so ogrožene od požara, ki traja že drugi dan. Prebivalci so se rešili pravočasno.

Povratek Amundsena

OSLO, 1. Letalci, ki so se udeležili Amundsenove ekspedicije na severni tečaj, bodo prispeli jutri z letalom v Oslo.

Proces proti atentatorjem na Trockega

MOSKVA, 1. Proces proti nemškim dijakom Kindermann, Volschf in Dimar, ki so obtoženi, da so pripravili napade na Stalina in Trockega, se bliža zaključku. Državni pravdnik je zahteval za vse tri obtožence smrtno kazen. Jutri bo izdana razsodba.

Slovani v Evropi

Pred svetovno vojno ni bil položaj evropejskih Slovanov ravno zavidanja vreden. Razen Rusije, ki je edina predstavljala državo, s katero se je moralo resno računati v svetovni politiki, so bile samostojne slovanske države le Srbija in Bolgarija, ki pa absolutno nista imeli v svetovni politiki vpliva in sta bile le nekake šahovske figure v rokah drugih mogočnejših političnih činiteljev.

Zanimivi so rezultati ljudskega štetja v Evropi iz l. 1910. Izmed 450.2 milijonov prebivalcev je bilo:

Slovanov 145.3 milijonov
Germanov 142.4 milijonov
Romanov 114.9 milijonov.

Ostalo so tvorili najraznovrstnejši drugi narodi, ki pa vsi skupaj ne igrajo v Evropi posebno velike vloge.

Najhujši boj se je vršil od prvega pojava Slovanov v Evropi z Nemci. Do svetovne vojne so Nemci neprenehoma prodirali proti Slovanom. Uničili so polabske Slovane, ki so prebivali do reke Labe in Sale in od katerih so se ohranili le lužiški Srbi. Germanizirali so precejšen del Češke in sedanjo Avstrijo, ki je bila svojčas večinoma slovenska.

Toda vzlic vsem velikim izgubam v prejšnjih stoletjih so se Slovani zadnje stoletje pred svetovno vojno močno okrepil in odpor proti germanizaciji v Avstriji je postajal vedno močnejši. Nemci so bili polagoma potisnjeni v defenzivo in tudi Nemčiji se ni posrečilo germanizirati Poljakov, kateri so leto za letom krepko napredovali vzlic vsemu pritisku nemških oblasti.

Temeljito se je spremenil položaj po svetovni vojni. S porazom centralnih velevlasti je bil zadan velenemškim aspiracijam naravnost smrten udarec. Nastale so tri močne slovanske države, Poljska, Čehoslovaška in Jugoslavija. Germanizatorična politika prejšnjih let je povzročila, da so bili priključeni slovanskim državam mnogoštevilni nemški otoki, ki pa z neverjetno naglico izgubljajo svoj nemški značaj. Tako so izgubili Nemci na Češkem Brno in Iglavo in tudi nemško ozemlje samo je že močno prepreženo s češkimi manjšinami. V Jugoslaviji so padla mesta Maribor, Celje Ptuj in cela vrsta drugih manjših krajev, ki so predstavljali nekak most do Adrije. Znatni nemški otoki so ostali v Madžarski in Romuniji, ki so obdani s tujerodnim prebivalstvom in vsi močno ogroženi.

Tako je ohranilo nemštvo le svoje kompaktno narodno ozemlje, izgubilo pa vse postojanke ustvarjene tekom časa med drugimi narodi. Naravno je, da so prišli Slovani šele z ustanovitvijo lastnih nacijonalnih držav do politične in gospodarske veljave.

Da osvetlimo politično in gospodarsko moč novonastalih slovanskih držav, hočemo podati nekoliko številk.

Poljska šteje 387.826² in ima okroglo 30 milijonov prebivalcev, izmed katerih je skoraj 90% Slovanov. Poljska se je v zadnjih letih močno okrepila. Uredila je državne finance, obnovila vojno škodo in stabilizirala valuto. Organizirala je močno vojno silo in mobilizira v slučaju vojne lahko štiri milijone mož.

Čehoslovaška meri 140.952² in šteje 14 milijonov prebivalcev. Slovanov je 70%, Nemcev 23.4% in Madžarov 5.6%.

Češka ni bila prizadeta od vojnih operacij, zato si je primeroma hitro opomogla.

Država je jako bogata in ima silno razvito industrijo.

Izmed vseh novih slovanskih držav ima pač najlepšo lego in je nacijonalno najbolj čista Jugoslavija. Meri 247.916² in ima okrog 13 milijonov prebivalcev, izmed katerih 84.3% Jugoslovenov, 4% Nemcev, 3.7% Madžarov, 4% Albancev in malo število drugih narodnosti. Zadnja leta se izseljujejo iz Jugoslavije v vedno močnejši meri Turki in Albanci, ki se koncentrirajo v Turčiji.

Takoj ob ustanovitvi je bila jugoslovenska država v zelo žalostnem stanju; vsa Srbija je bila popolnoma uničena, železnice popolnoma razdejane in dežela vsa izropana.

Malo bolje je bilo v pokrajinah bivše Avstrije, vendar pa je bilo tudi tu prebivalstvo popolnoma izčrpano in osiromašeno.

V kratki dobi šestih let se je posrečilo Juslaviji uravnotežiti državni proračun, urediti

prometne razmere in sezidati vrhu tega še okrog 1000 km novih železnic.

Z industrijalizacijo države je postala tudi trgovinska bilanca aktivna in dinar polagoma ali stalno narašča. Veliko se je storilo na kulturnem polju. Analfabetizem naglo pada, za kar je zahvaliti posebnim analfabetskim tečajem, ki so razširjeni po vsej državi. Računa se po sedanjih uspehih, da analfabetizem v nekaj letih popolnoma izgine.

Na splošno se razvija Jugoslavija v moderno urejeno državo in vzbuja najlepše nade za prihodnjost.

Najmanjša izmed vseh slovanskih držav je Bolgarija. Šteje 103.146 km² in 5 milijonov prebivalcev od katerih je 80% Bolgarov. Država se nahaja že delj časa v velikih notranjepolitičnih težavah. O prihodnjosti te države je težko prerokovati, ker je politični boj dosegel tako ostre in neusmiljene oblike, kakor menda nikjer na svetu in razna presenečenja niso izključena.

Izmed vseh slovanskih držav je vzlic velikim izgubam na ozemlju in prebivalstvu še najmočnejša Rusija.

Rusija je štela leta 1914 22.230.000 km² površine in nič manj kakor 183 milijonov prebivalcev. Vzlic temu, da je Rusija izgubila radi vojne nič manj nego 880.000 km² ozemlja in okrog 27 milijonov prebivalcev, je s preostalimi 21.350.000 km² površine in 144 milijoni prebivalci še vedno najmočnejša država v Evropi. Obupne gospodarske in politične razmere, ki so vladale v tej državi, so se v zadnjem času znatno zboljšale. Kakšne izglede ima Rusija za bodočnost, je težko prerokovati. V glavnem je zopet vzpostavljena teritorijalna enotnost Rusije in je država prebolela anarhijo, ki je bila po revoluciji tolika, da se je zdela skoraj nemogoča zopetna vzpostavitev te tako velike in mogočne države.

Pravzaprav se začenja doba polnega razvoja Slovanov šele sedaj po svetovni vojni. Izmed 10.040.000 km² evropske površine imajo slovanske države 5.580.000 km² in izmed 470 milijonov prebivalcev celih 187 milijonov. Vrhu tega se prebivalstvo v slovanskih državah hitreje množi kot drugje in gospodarstvo je v slovanskih državah razen Čehoslovaške šele v prvih povojih.

Iz vsega gornjega sledi, da bodo slovanske države v Evropi tvorile v najkrajšem času faktor, ki bo težko padal na tehtnico pri vseh prihodnjih mednarodnih odločitvah.

Revolucijonarni pokret na Kitajskem

Kadarkoli slišimo kakšno novo vest iz Kitajske, se navadno omalovaževalno namrdnemo, ker smo naučeni videti v Kitajcih ljudstvo nižje vrste, katero ni sposobno, da bi se vladalo. Tudi se nam zdi čisto v redu in pravično, da si evropske velevlasti skupaj z Japonsko in Ameriko «velikodušno» prizadevajo «obvarovati» Kitajsko pred anarhijo, ki bi nastala, če ne bi takozvane prosvitljene države pomagale vzdrževati socialni red na Kitajskem. In vendar so Kitajci starodaven kulturen narod in ozemlje takozvane republike Kitajske je večje kakor vsa Evropa. Skupaj z Mongolijo ni Tibetom meri ogromna država preko 11 milijonov km² in šteje 330 milijonov prebivalcev.

Da je Kitajska danes tako slabotna, je iskati vzrok prvič v slabi upravi in v politični razkosanosti raznih provinc, drugič v pomankljivi izobrazbi Kitajcev in tretjič v pohlepu tujcev, ki izkoriščajo domačine. Ena največjih ovir napredka pa je prirojena konservativnost Kitajca in pa njegova skromnost. Kitajec je delaven, miroljuben in skromen. Tudi vztrajen je kakor malokateri narod. To so čednosti, ki bi utegnile iz Kitajske napraviti eno najmogočnejših držav na svetu.

Toda v zadnjih tridesetih letih se je začel tudi Kitajec dramiti iz svoje duševne lenobe. L. 1912. je padlo cesarstvo in od tedaj je Kitajska republika. Vsa dežela je razdeljena v 18 pokrajin, toda v raznih pokrajinah, vladajo neodvisno od Pekinga razni generali ali mogotci, tako da je enotnost Kitajske zgolj na papirju.

Tuje velevlasti zlasti Anglija in Francija so si znale že od nekdaj pridobiti na Kitajskem posebne prednosti. Evropske naselbine uživajo privilegije, ki so podobne takozvanim kapitulacijam na Turškem. Med takimi privilegiji spada ekstrateritorijalno sodstvo, t. j. Evropejca ne sme soditi kitajsko sodišče. Glede davkov in drugih podobnih reči so Evropejci zopet izvzeti iz kitajske državnosti.

V zadnjih letih pred vojno, zlasti pa po vojni se je industrija na Kitajskem silno razmahnila. Večina industrijskih podjetij, kakor so tkalnice, premogovniki itd. so v rokah evropskih kapitalistov in Japoncev. Po rusko-japonski vojni so Japonci dobili na Kitajskem iste ugodnosti kakor evropske velevlasti in Amerika. Zaradi Koreje in pa zaradi imperialistične politike Japoncev so ti-le posebno obsovraženi na Kitajskem.

Ko je Kitajska v l. 1917. stopila na stran zaveznikov proti Nemčiji, so tedanji kitajski državniki verjeli sladkim obljubam Evrope in Amerike. Seveda je po končani vojni sledilo razočaranje. Ostalo je vse pri starem le s tem razločkom, da je bila od velike kitajske torte samo Nemčija odstranjena.

V zadnjem desetletju pred vojno in po vojni je tudi v kitajski mladini nastal preobrat. Mnogoštevilni Kitajci so se učili po ameriških univerzah in so prinesli s seboj domov nov duh. In ravno to novo nastajajoče izobraženstvo je tisti nemirni element, ki hoče Kitajsko črez noč reformirati. Temu mlademu naraščaju izobraženstva je pripisati tudi zadnji republikanski pokret.

Razvoj industrije na eni, revolucionarni duh mladine na drugi strani je zdramil del kitajske množice in treba je bilo le navidezno majhnega dogodka, da je prišlo do težkih posledic, ki so zadnji dogodki.

V japonskih predilnicah v Šangaju so kitajski delavci pričeli s štrajkom. O priliki neke demonstracije stavkajočih je prišlo do krvavih spopadov med tujo policijo (Angleži) in demonstranti. Bilo je nekaj mrtvih in ranjenih. Tedaj se je stavka razširila tudi na druga industrijska središča, kakor so Hong-Kong in Kanton, pričel se je bojkot tujcev in njih blaga, vsepovsod se opaža, da domačini komaj čakajo dneva, ko se bodo mogli nekaznovani vreči na tujce ter jih pomoriti. V obrežnih mestih ni za sedaj še nikake nevarnosti za posest evropskih naseljeencev, ker so velevlasti z vojnimi ladjami prihitele na pomoč ogroženim državljanom v tujini. Vendar pa se utegne za sedaj še omejeno gibanje razširiti in ni izključeno, da more priti do splošne vstaje kitajskih množic proti tujim in domačim izkoriščevalcem.

V tvornicah in premogovnikih na Kitajskem je delavstvo strašno zapostavljeno. Vsepovsod delajo otroci in to po enajst in še več ur dnevno, seveda za malenkostno mezdo. Ni čuda če se kitajsko delavstvo upira tako nesramnemu izkoriščanju. Ker so pa industrijalci po večini tujci, se srd delavstva obrača proti njim in tako zadobiva prvotni socialni pokret tudi nacionalni značaj.

Kar je nacijonalistične mladine, je seveda vsa besna na evropske naseljence ne glede na njih stališče in socialni položaj. Zato je nova kitajska inteligenca z vsem srcem na strani stavkajočih in skuša vtisniti vsemu gibanju nacionalističen značaj.

Iz vsega tega je razvidno, da je treba sedanje gibanje na Kitajskem vzeti zelo resno. Tuje vlasti imajo na Kitajskem kakor sploh v Aziji velike interese, ki so ogroženi po tem gibanju. Verjetno je, da se bodo velevlasti med seboj sporazumele in skupno nastopile proti kitajskim upornikom.

Razen socialnega in nacionalnega ozadja tega gibanja pa je treba upoštevati še nekaj, namreč Rusijo in boljševizem. Izjemo med tujci tvorijo na Kitajskem Rusi. Rusi so priljubljeni in to ne morda samo, odkar so boljševiki gospodarji v Moskvi, ampak že od prej. Edino Rusi so smatrali že prej tudi Kitajca za človeka in so po človeško ž njim občevali. Toliko bolj se mora to trditi o današnji Rusiji, ki si je nadela nalogo osvoboditi azijatsko «rajo» izpod kapitalističnega jarma, kakor se to glasi v boljševiškem jeziku.

Boljševizem in rusofilstvo bi bil torej tretji činitelj gibanja. V koliko so Kitajci zreli za boljševizem, je težko vedeti. Da pa skušajo Rusi vzdramiti speče azijatske mase proti kapitalističnim velesilam, je umevno. Tudi je verjetno, da so boljševiški agitatorji po vseh večjih kitajskih mestih pridno na delu in da izrabljajo v prilog svoje propagande tudi budeče se nacionalistično čustvo Kitajcev.

Rusijo moramo smatrati za važen činitelj. Če bi se gibanje razplamtelo v splošen požar na Kitajskem, bi skoraj gotovo Rusija prevzela vodstvo tega gibanja, ker ima na razpolago silna sredstva.

Emancipacija Kitajske od velevlasti bi utegnila postati usodna za vso evropsko posest v Aziji sploh. Zato ni čudno, če so zlasti Angleži v velikih skrbeh, zakaj Kitajska meji na Indijo in požar na Kitajskem utegne zanetiti ogenj tudi v obeh Indijah. Saj vidimo, kako se je gibanje v Egiptu polagoma razpaslo po vsem severnem afriškem obrežju. Boji, ki jih morajo Španci in Francozi voditi proti Marokancem dokazujejo, da ni evropsko orožje vsemogočno. In v kakšnih skrbeh so bili svoj čas že Angleži, da se ne bi egiptovski požar raznesel v Sprednjo Azijo in naprej v Indijo. Tako daleč utegnejo seči iskre razpaljenih čustev ljudskih množic.

S tega stališča moremo torej reči, da so Angleži po pravici v skrbeh zaradi dogodkov na Kitajskem, četudi so to sedaj samo še neznatne epizode, ki utegnejo zamreti same ob sebi, ki se pa utegnejo tudi razplamteti v velikanski uničujoč požar.

DNEVNE VESTI

Italijanski liberalci in sedanji politični položaj

Pred dnevi je zboroval, kakor je čitateljem že znano, širši odbor italijanske liberalne stranke. Ob zaključku zborovanja je bila sprejeta sledeča resolucija, ki jo objavljamo radi njene važnosti za presojanje sedanjega političnega položaja v Italiji. Resolucija pravi: «Odbor smatra, da pripravlja politika, ki jo je proglasila sedanja vlada, posebno pa z govorom ministrskega predsednika od 3. januarja 1925., deželi zlousodne dneve. Ta politika slabi deželo na znotraj, ker je ustvarila prepad med državljani in državljani, kateri postaja z vsakim dnem globlji, ter manjša ugled Italije v inozemstvu in izpodjeda finančno zgradbo države. Odbor smatra, da ni mogoče državljansko sožitje tam, kjer se ne spoštuje elementarna svoboda vesti, besede, tiska in združevanja, kjer se ne spoštuje nedotakljivost doma in pisemska tajnost in kjer je nedotakljivost osebe odvisna od pripadnosti k tej ali oni politični stranki. Odbor smatra dalje, da je odveč in škodljiv vsak zakon, s katerim bi se hotelo urediti vprašanje odlokov-zakonov, ter izjavlja, da more izdajati postavne določbe samo parlament in da jih sme narekovati izvršilna oblast samo v slučajih izjemne in absolutne potrebe, toda s tem, da se predložijo parlamentu, da jih v določenem roku odobri. Obvezni sindikati in njihovo zastopstvo v politični zbornici bi zdrobili enotnost države in bi jo nadomestili s suverenostjo monopolskih korporacij, ki bi bile med seboj v vojni, a istočasno bi bila znatno okrnjena posameznikova inicijativa. Vsak načrt, ki bi šel za tem, da se udejstvi tak program, je nezdružljiv z bistvenimi načeli moderne države, ako bi pomenilo juridično priznanje sindikatov variranje njihovih pravic in določitev njihovih odgovornosti. Odbor odklanja vsled tega fašistovsko zakonodajo, v kolikor gre za tem, da krši svoboščine, Odklanja toliko tiste zakone, ki jih je zbornica že sprejela, kolikor tudi druge, ki se napovedujejo in pripravljajo. Pošilja pozdrave liberalnim senatorjem in poslancem, ki si z nezlomljivim prepričanjem prizadevajo, da rešijo ogroženo italijansko politično civilizacijo, in obenem vsem žrtvam političnega preganjanja; izraža končno željo, naj bi liberalni poslanci, popolnoma neodvisni v svojem mandatu, kakor določa ustava, izvoljeni na katerikoli listi, vztrajali v borbi za javne svoboščine, katera je bila tako moški začeta».

Odprava železniških prečnic

Že preteklo nedeljo smo poročali na kratko o odredbi železniške uprave, s katero se odpravljajo prečnice na križiščih železnic in navadnih cest. Radi važnosti tega ukrepa, po katerem je prizadeto v veliki meri naše podeželsko prebivalstvo, pa tudi radi nenavadnosti takega režima železniške in cestne policije, smatramo za potrebno, da ponovimo vsebino tozadevnega sporočila železniške uprave. Do sedaj je bilo namreč naše ljudstvo vajeno, da je železnica sama skrbela za red, t. j. za to, da je bil prehod črez železnico na takih križiščih zaprt s posebnimi prečnicami. Te prečnice bodo sedaj, kakor je naznanila železniška uprava, odpravljene in na križiščih bo postavljen napis «Attenti al treno!» (Pozor na vlak!). Občinstvo bo moralo torej samo paziti na vlak, zakaj prehod črez železnico bo vedno odprt. Železniška uprava odklanja vsako odgovornost za škodo in nesreče, ki bi znale zadeti občinstvo.

Priporočamo torej občinstvu, naj bo na takih križiščih skrajno oprezno. Železniška uprava pravi sicer, da se odpravijo prečnice le na takih mestih, kjer se bo vlak lahko videl že od daleč, toda kljub temu se je bati, da se bodo vendar dogajale nesreče, do katerih bi ne moglo priti, ako bi se železniške prečnice ohranile še nadalje kakor do sedaj. Zato bi bilo zelo umestno, ako bi železniška uprava vzela to vprašanje ponovno v pretres. Mislimo, da je naprava varnostnih prečnic na križiščih železnic in cest tako pametna stvar, da bi se ne smela odpraviti. Nasprotno, morala bi se uvesti tudi v starih pokrajinah, in to tembolj, ker je znano, da se dogajajo v stari Italiji številne nesreče ob prehodih črez železnico. Znano je tudi, da je bilo vloženo na vlado tudi tozadevno vprašanje z zahtevo, da se imajo omenjene prečnice vzpostaviti tudi v starih pokrajinah. Žal pa je ostala človekoljubna akcija dotičnega poslanca brezuspešna in sedaj smo doživeli, da se ta koristna naprava odpravi tudi v naših krajih.

Strašen zločin in njegov pouk

V neposredni bližini Pule se je dogodil strašen zločin. Tolovaji so ponoči udrli v hišo kmeta Roka Ivančića, umorili njega in težko ranili njegovo ženo Katarino pred očmi treh mladih otročičev. Ivančić se je bil namreč svoječasno podal v Ameriko in si je tam pridobil precejšnje imetje, da je bil — povrnivši se — na glasu razmerno imovitega človeka. To je vzbudilo pohlep tolovajev in dozorel v njih sklep, da ga oropajo. A z ropom so združili še bestijalno umorstvo in zločin težke telesne poškodbe. Poživinjenost tolovajev se kaže v dejstvu, da so po izvršenem zločinu in spričo mrtvega moža in težko ranjene žene, ki so jo v smrtanonevarnem stanju perpeljali v bolnišnico — veselo žrli. Zločincev niso še zalotili do tega hipa.

Ta strašni zločin, ki vzbuja grozo med vsem prebivalstvom, pa daja nujen pouk nam vsem, našim drugorodnim nasprotnikom in posebej še našim gospodarjem. Dejstvo, pred katerim si ne smemo zatiskati očesa je, da je zavladala med ljudstvom silna posurovelost čustev. Mnogi vidijo v njej posledico vojne, duševnosti, ki so jo izzvale grozote vojne. Dan za dnem se množi kronika pobojev, umorstev in samomorov, da se zdi, da ljudje ne cenijo nič več življenja drugih, pa tudi svojega lastnega ne. Vršijo se poboji radi vsake malenkosti, radi vsake nerodne besede govorita puška in nož. Zdi se, kakor da so usahnila v ljudeh vsa blaga in plemenita čustva, da je ugasnila - iskra vesti, da je javna morala padla kakor še nikoli. Ne življenje, ne zdravje, ne imetje nikogar niso več varni noben hip. Toda vse ugibanje o vzrokih take posurovelosti ne koristi. Potrebno je marveč, da vsi, ki so po svojem socijalnem ali službenem položaju poklicani v to, začnejo razmišljati o sredstvih in načinih, kako bi se mogla čim uspešnejše zdraviti ta gnila moralna socijalna rana. Eno najizdatnejših sredstev je vzgajanje ljudstva k višjim človeškim ciljem, vzgoja, oplemenituje čustva, javen pouk z raznimi poštenimi prireditvami in predavanji, zdravo čtivo in osebno vplivanje na duševno razpoloženje. Na kratko: vzgoja, ki deluje na pamet, srce in dušo. Širjenje in poglabljanje javne morale in kulture je najnujnejša naloga vseh v to poklicanih činitelev. Tej nalogi se posvečajo — s polno samozavestjo trdimo to — naše kulturne organizacije, ki s svojim delovanjem v tej smeri, vkljub skromnosti sredstev, že dosegajo izdatne uspehe širom naše pokrajine. Zato bi morale oblasti, če se zavedajo svoje dolžnosti za širjenje morale in kulture, za dobro vzgojo prebivalstva, najdobrohotnejše podpirati delo naših kulturnih organizacij! Vidimo in doživljamo pa nasprotno. Delovanje naših organizacij se ovira, prepovedujejo se poštene prireditve, delajo se zapreke koristnim predavanjem in kulturni delavci so tudi osebno črno zapisani. Pač pa se z nekim veseljem dovoljujejo javni plesi, ki izpodkopavajo moralno in materijalno zdravje ljudstva, da se zdi, da so ti plesi dobrodošlo sredstvo za gotove namene, četudi na največjo škodo dobre javne vzgoje. Strašni zločin pri Puli naj bi služil zaslepljenim našim oblastvom v najnujnejši opomin, da spremenijo svoje postopanje napram našim kulturnim organizacijam, ki brez vsakega ozira na dnevne politične homatije zasledujejo le vzvišen človečanski cilj: širjenje naobrazbe, blaženje vseh grdih nagonov, dviganje čustvovanja napram vzvišenim človečanskim ciljem, — vzgojo pameti in srca! Kako nujno potrebno je tako delo, uči ponovno gori označeni strašni zločin. Če ne bi merodajni činitelji hoteli poslušati tudi tega pouka, bodo soodgovorni, če se bo nadalje širila moralna in socijalna gnilav v človeški družbi!

Slovenske učne knjige za ljudske šole

Uradni list objavlja, da so sledeče slovenske šolske knjige od ministrstva definitivno odobrene: Ferdo Kleinmayr — Ivan Danev: «Tretje berilo». Ferdo Kleinmayr — Hinko Medič: «Drugo berilo».

Obe knjigi se dobita v založništvu «La Editoriale Libraria» (Trst, ul. Giotto 10) in bodo v začetku prih. šolskega leta na razpolago našim šolam v poljubni množini. Knjigi sta primerni berili za 2. in 3. oziroma 4. razred naših šol. «Drugo» berilo je sestavljeno na podlagi nazornega nauka in učenčevega doživetja, «Tretje» pa je majhen izbor nežnih cvetk našega slovstva, v kolikor je umljivo nežni otroški dobi te stopnje. Obe knjigi sta ilustrovani. —

Razna druga «slovenska» berila slovenščine nesposobnih «pisateljev» takrat niso bila odobrena. Zmagala je torej pravična kritika in zdrav smisel!

Opozarjamo še, da ima Widrov «Abecednik» («Prvo berilo») založništva Trevisini že od lani definitivno odobrenje, tako da imajo naši učenci vsaj za silo nekaj knjig na razpolago.

— **Petindvajsetletnico svojega službovanja** so dopolnili s koncem letošnjega šol. leta mestni učitelji Martin Furlan (Prosek), Rafael Kosovel (Prosek) in Ferdo Kleinmayr (Škedenj). Slednji praznuje hkrati tudi 25-letnico svojega pisateljevanja, ki ga je započel z imenom Ferdo Plemič.

— **Za trgovski sportni krožek v Trstu.** Iz trgovskih krogov smo prejeli sledeči poziv:

Živimo v času intenzivnega sportnega življenja. Vsi poklici, od bančnih uradnikov pa do težakov, so si ustanovili svoje nogometne klube ali krožke, le mi trgovci in trg. pomočniki se ne ganemo.

Nekoliko trgovcev si je stavilo nalogo, da obudi pri svojih stanovskih kolegih zanimanje za to panogo sporta. Konstituiral se je pripravljalni odbor in zbral že nekaj članov, ki bi za silo zadostovali za nogometno četo. Toda koliko je še trgovske mladine, ki se je dala pritegniti v krožek, kateri ima namen gojiti poleg družabnosti to obliko sporta, ki telesno in duševno izobražuje mladeniča v odločnega in krepkega moža.

Vabimo torej vse trgovce in trgoske pomočnike od 14. leta dalje, da se takoj priglase v trgovini Justa Mauriča ul. Istria 14, ker se v kratkem prične z redno trenažo.

Stanovska samozavest naj vam bo v spodbudo in gotovo bomo kmalu v ponos našemu tržaškemu trgovstvu. Zdravo! — Pripravljalni odbor.

V Trstu, dne 1. julija 1925.

Društvene vesti

— **Slov. akad. fer. dr. «Balkan».** Danes ob 20.30 se bo vršil redni sestanek, odborova seja pa ob 17. uri. Ker je sestanek izredne važnosti, je dolžnost vsakega člana, da se ga udeleži. — Predsednik.

— **Pevski zbor Glasbene Matice.** Drevi točno ob 7.45 skupna pevska vaja.

— **M. D. P. — Opčine.** V petek 3. t. m. se bo vršil sestanek sportnega odseka točno ob 20.30. Ker so na dnevnem redu zelo važne točke, se prosi, da nihče ne izostane. — T. K.

— **Javna knjižnica šentjakobske «Čitalnice»** posluje redno vsako nedeljo od 10.—11. ure v poslopju stare policije pri Sv. Jakobu. Knjižnica razpolaga z obširno zbirko raznovrstnih knjig, od priprostih povestic za mladino do najzanimivejših romanov slovenskih in tujih pisateljev, leposlovnih in znanstvenih spisov itd. Vsakdo, ki je prijatelj lepega čtiva, naj se vpiše v knjižnico, ki je vsakomur dostopna. Članarina znaša le 1 liro mesečno. Okoličani in vsi tisti, ki jim je knjižnica pri Sv. Jakobu preveč od rok, se lahko vpišejo v podružnico, ki posluje vsako nedeljo od 10.—12. ure v Rocolu v hiši tamošnjega gospodarskega društva.

SPORT

Na igrišču «Vala» se bo vršila v nedeljo nogometna tekma med četo «C. S. Capodistria» iz Kopra. Našim sportnikom bo gotovo znano, da igra četa «Capodistria» v III. diviziji in da je nastopila z najboljšimi uspehi tudi proti onim četam, ki zavzemajo prva mesta v tej diviziji.

«Val» se zaveda težke naloge, ki mu jo nalaga taka tekma. Kljub temu nastopi četa «Vala» z zavestjo, da more s svojo kombinirano igro otežkočiti zmago tudi taki četi, kakoršnaje «Capodistria». Kdor je videl I. «Vala» pri zadnjih tekmah, bo gotovo pritrdil temu mnenju. Za naše sportnike se pripravlja torej dogodek, ki so ga deležni le oni, ki posečajo mestna igrišča.

— **Za vzpodbujevalno kolesarsko dirko,** ki jo bo priredilo «Sportno Udruženje» v nedeljo 12. t. m., so se prijavili do sedaj sledeči dirkači: Barič, Brecelj, Kalin Drago in Milko, Nadižar, Pertot Stanko (Kraljev), Pertot Stanko, Peras, Rupelj, Starec, Spanger, in Trampuž, vsi člani barkovljanskega «Vala». Nadalnje prijave sprejema Hinko Pertot, Via S. Francesco 20/I.

M. D. P. — Trst — C. S. «Ponziana» 1:1 ((1:0).

V nedeljo 18. t. m. se je odigrala na igrišču C. S. «Ponziana» ta lepa in jako zanimiva nogometna tekma. Mlada četa «Prosveta» se je postavila proti izurjeni četi C. S. Ponziana (odsek Sv. Jakob) in je s tem, da je skozi ves prvi polčas dominirala igro in se le v drugem polčasu, to je že proti koncu dotičnega pustila vjeti že zagotovljeno zmago z golom ki ga je zabil «kanonir» Rossi, pokazala svoj konstanten napredek.

Igrišče je bilo vsled naliva skrajno neuporabno, ali kljub temu sta se obe četi srdito borile za zmago. Uspeh M. D. P. — Trst moramo še posebej povdariti, ker je igral v močni in težki četi «Ponziane» tudi član II. divizije Rossi (Igralec čete Cantiere Navale Triestino — Monfalcone). Za M. D. P. — Trst je zabil gol igralec Opara.

Hazena tekma se vsled težkega igrišča ni vršila (po želji C. S. «Ponziana».)

Football-Association

Par misli o nogometu in par nasvetov

(Konec, gl. «Edinost» od 18. in 25. VI.)

Društva, ki goje nogomet le zato, da ne zaostanejo za drugimi, ki na nogomet ne polagajo potrebne važnosti, bodo videla svoje barve vedno v zadnjih vrstah in zaostajati v kapaciteti za drugimi. Tisti nogometaši, ki se bodo smejali svojim kolegom v drugih četah, ako jih bodo videli skakati z vrvico, kakor skačejo danes otroci (izvrstna trenaža!), jim bodo morali v tekmi z obžalovanjem prepustiti zmago, ki je najlepše, največje zadoščenje sportnika.

Kdor razpolaga z vsaj pol ure časa v jutranjih urah in se ne straši teh žrtev iz ljubezni do sporta, bo v ponos svojim barvam rad žrtvoval tisti čas, ki gre navsezadnje tudi njemu samemu v korist. Uporabil bo jutranje ure za skakanje v višino in daljino in za kratke brzoteke do 90 m. Že po nekaj dnevih bo čutil naravnost potrebo teh vaj. V brzotekih naj se poskuša bliskoma ustaviti ali naj dela sam bliskovite obrate v teku v nasprotno smer. Istotako naj vsako jutro skače z vrvico. Kroženje rok pospešuje akcijo dihalnih organov. Zvečer naj nogometaš, posebno v tej poletni dobi, uri svoje telo v vzdržnih tekih v lahkem tempu najmanj 1000 metrov razdalje, ki se postopno daljša do 10.000 m. Ako je igralcu mogoče, naj se vadi v metanju diska in kopja, ako ne, zamore izvrstno služiti težka žoga (ne pnevmatična!) (palla vibrata). To so nasveti na splošno — modifikacije istih ne izpremene nič na stvari.

Zdaj je čas. Do prihodnje nogometne sezone zamorejo naši nogometaši izčrpati iz teh metod vse, kar jim je potrebno. In bi morali, ako zamorejo društvu vsaj v tem oziru vplivati nanje.

Še par vrst — namenjenih več naši sportni publiki, kot nogometašem samim. Potrebna je tudi vzgoja publike. Ne bom kritiziral navdušenja upporterjev, ko vidijo svoje favorite v srečnih pozicijah, niti zafrkacij samih se nočem dotakniti, četudi so skrajno netečne. Resnično sportno misleč človek ne bo mogel nikdar zafrkavati čete, ki gre poražena z igrišča. In kdor pozna nogomet bolj globoko, ta ve, da se moč kake čete dosti bolj izkaže v nemilosti sreče. Najboljše čete najdejo pogostoma sebi enake ali močnejše in znajo prenesti poraz, če je treba, s stisnjenimi zobmi. Vidimo pri naših boljših četah skrajno napete finale tekem, v katerih gospoduje navadno premaganec. V teh finalih se izčrpavajo elementi do skrajnosti, uporabljajo vsaki ulomek sekunde. To so dokazi resnične vrednosti take finale zamorejo nuditi le rutinirane čete.

Toda dovolj o tem — moj namen je, da ublažim nekoliko položaj naših **sodnikov**, teh ubogih cirenejev, ki morajo toliko prestati s strani publike. V najmanj 50% slučajev je navsezadnje sodnik na pravem stališču. Površno poznavanje pravil nogometa zavaja naše občinstvo do protestov, ki večinoma niso na mestu. Zato naj se mi dovoli, da opišem slučaje, kjer **mora**, kjer **sme** in kjer **ne sme** zadoneti piščalka sodnika.

Naj občutlivejše mesto vsakega sodnika in naj bolj ranljiv je on sam v takozvanem **«ofside»** (ofsaid). Kaj je «ofside» (izven igre)? Splošno pravilo govori: **Igralec je v «ofside», ako nima med seboj in nasprotnimi vrati najmanj treh igralcev, (nasprotnih).** Istočasno pravi poročilo, da isti igralec **ni v ofside», ako se je nasprotnik zadnji dotaknil žoge.** Še dalje gre pravilo in pravi, da igralec, **ki spremlja v teku žogo že igrano od svojega soigralca, ne more priti v «ofside»,** četudi pride prav pred vrata in istotako ne more **igralec sam priti z žogo v «ofside».** *Jasno bo da se v kombinacijah to pravilo skrajno skomplicira in ako pomislimo, da sledilo bliskovito napadi navadno po močnih strelih brambe, sodnik ne more slediti igri tako naglo in v neugodni poziciji ne vidi igralca, ki se nahaja v «ofside». Naj mu zato zamerimo?*

Drugi najbolj pogosti prestopek je **roka** («hand». Tudi tu jasno govori pravilo: **Kaznuje se roka, ki z namenom igra! Ni pa** prepovedan **dotik** žoge z roko. Ne le pri nas, skoro povsod pa zahteva sportna publika, da se vsak dotik kaznuje. Vzemimo slučaj. Bramba, potenten kanovir, zlomi napad z močnim strelom. Napadalec v ostrem teku ne more zbežati žogi, ki mu prileti naravnost v obraz. Ako tu igralec dvigne roko, da **obvaruje** obraz, ne da bi spremenil v tem potek igre, naj se li zato kaznuje? Naši sodniki so se **prilagodili** mnenju občinstva. Mnogokrat zamore prestopek doprinesti isti četi, ki ga je zagrešila, veliko korist. Praktičen slučaj: Četa X je kaznovana s kazenskim strelom (penalty). V trenotku strela se spravi igralec od X v kazenski prostor. Ali naj sodnik anulira kazenski strel, ki je imel morda pozitiven uspeh? (To se je dogodilo pri tekmi hazene Adrija-Ilirija v Ljubljani. Sodniku to pač ne služi v pohvalo.)

So tudi slučaji, kjer **mora sodnik** soditi po lastnem kriteriju. Le pristranost naj vzbudi **upravičene** proteste. V slučajih, kjer je razsodba prepuščena kriteriju sodnika (karikacije, brutalno igranje, nekompetentnost aut sodnikov, **obnašanje** čet), bi moral biti sodnik naši publiki **izvoljen tiran** na igrišču. Predvidevam, in to upravičeno, da bo naš sodniški naraščaj v kriteriju na splošno nepopoln, zato smatramo da izpiti ne bodo dali našemu sportu tega, kar od njih upamo. Kdor **hoče** biti sodnik, se ne bo branil prakse» za autsodnika, ki bi jo moral delati precej časa. Imeli bomo dobre teoretike, ne pa preveč praktikov.

* * *

Imam pri rokah statistične podatke o nemški nogometni zvezi (Deutscher Fussball Bund — D. F. B.) Iz teh je razvidno, kakšno važnost je polagala in polaga še na nogomet država, ki brezdvomno združuje enega najzdravejših narodov sveta. Imenovana zveza obstoja iz štirih udruženj in sicer: Süddeutscher Fussbalverband, Westdeutscher Spielverband, Westdeutscher Fussballverband, Norddeutscher Fussballverband in štirih drugih, razmeroma manjših udruženj (Verband Mitteldeutscher Ballspielvereine, Verband Brandenburgischer Ballspielvereine, Südostdeutscher Fussballverband in Baltischer Rasen und Wintersportverband.) Obe prvi udruženji sta najmočnejši i nimata včlanjenih pri Nemški nogometni zvezi (D. F. B.) vsako po približno **200.000** članov. V celoti šteje D. F. B. danes nad **milijon** članov, prijavljenih po **4390** društvih.

Kakšno raprezentativo zamore postaviti na igrišče taka zveza, ki ima izbero med milijon nogometaši, je jasno. In vendar je ta raprezentativa morala prepustiti zmago raprezentativi Italije(1 : 0) golom, ki ga je napravil Janni. To znači, da tudi v Italiji uživa nogomet tisto upoštevanje, kakor ga zasluži. S. R.

Spominjajte se ob vsaki priliki „Dijaške Matice“

Iz tržaškega življenja

— **Posledica neslane šale.** 32-letni Jakob Floreance, kuhar v hotelu «Milano», je včeraj popoldne, ko je končal svoje opoldansko delo pri piskrih in kozicah, legel na klop v sobi postrežnega osobja, da se nekoliko odpočije. Ko je trdno zadremal mu je neki hudomušni natakar vtaknil za vrat kos ledu. Floreance se je prebudil, skočil jezen pokonci ter pričel zmerjati natakarja. Ta se je sprva smejal, a ker ga je kuhar pital s čim dalje mastnejšimi priimki, mu je pričel odgovarjati. Beseda je dala besedo in nenadoma je natakar, sit prerekanja, pograbil pollitarski kozarec za pivo ter ga zalučal kuharju v glavo. Floreance je pri tem zadobil tako hude poškodbe po obeh sencih, da mu je moral prihiteti na pomoč zdravnik rešilne postaje. V mestni bolnišnici, kamor je bil nato prepeljan, so kuharju zašili in obvezali rane, ozdravljive v kakih dveh tednih.

Nagajivi natakar ,ki je 28-letni Jakob Zamperlo, je bil aretiran.

— **Nesrečen korak.** Ko se je 34-letni težak Ivan Mahnič, stanujoč v Škednju št. 481, včeraj popoldne vračal z dela domov, se je spotaknil na razkopani cesti v bližini gostilne Josipa Frandolicha in padel tako nesrečno, da si je zlomil na dveh mestih desno nogo. — Na lice mesta poklicani zdravnik rešilne postaje je dal prepeljati Mahniča v mestno bolnišnico, kjer bo moral varovati posteljo kakih 8 tednov.

— **Pazite na otroke!** Nezadostno nadzorovanje otrok je dalo povod že marsikateri hudi nesreči, pa kljub temu se niso nekatere matere spametovale. Radi pomanjkljivega nadzorstva je včeraj popoldne doletela 4-letno Fulvio Braida, stanujočo v ulici Pindemonte št. 4, strašna nesreča. Otroče se je pri igri skobacalo na stolico pri ognjišču in pričelo brskati okoli loncev. Pri tem se je lonec, v katerem se je kuhala juha, prevrnil in vrela tekočina je pljusknila na malo Fulvio ter jo hudo oparila po vsem životu. Mati je takoj prenesla revico v mestno bolnišnico, a vendar je le malo upanja, da ji zdravniki rešijo življenje.

— **Nenavaden lov.** Ljudem, ki so šli predpreteklo noč okoli 24. ure po ulici Battaglia, se je nudil nenavaden in nič kaj zabaven prizor. Iz hiše št. 2 je nenadoma planila na ulico mlada ženska, vsa razkuštrana in napol oblečena, ter obupno vpijoč na pomoč bežala kar so jo nesle noge. Za njo je drvel vidno zelo razkačen mož, oborožen z dolgim nožem, s katerim je grozeče mahal po zraku. Bogve kako bi bil končal nenavaden lov, da niso k sreči prišli tedaj po ulici trije policisti, ki so ustavili žensko in razorožili njenega zasledovalca. Oba sta bila nato odvedena na kvesturo, kjer sta bila spoznana za 35-letnega težaka Vita Battagliarini in njegovo 28-letno ženo Vincenco, stanujočo v ulici Battaglia št. 2. Ženska je povedala, da se je doma sprla z možem radi l'ubosumnosti. Tekom hudega prerekanja se je mož nenadoma zapodil proti ji z nožem, grozeč ji, da jo zakolje. Mogoče bi bil tudi izvršil svojo grožnjo, da mu ni žena zbežala. Battagliarini se je izgovarjal, da je hotel ženo le ostrašiti, in da ni imel nikakega hudega namena. Ta izgovor pa mu ni nič pomagal; bil je pridržan v zaporu. Moral se bo zagovarjati pred sodiščem radi nevarne grožnje z orožjem.

Vesti z Goriškega

Koncert Pevskega in glasbenega društva v Gorici.

S tem koncertom je društvo častno zaključilo proslavo svoje petindvajsetletnice. Kljub mnogobrojnim težkočam, ki se nudijo kakor vsakemu drugemu tudi temu društvu v obilni meri, je ne le ohranilo in dvignilo svoj zbor, spet razvilo svojo glasbeno šolo, temveč se mu je sedaj posrečilo napraviti tudi skromen začetek s sestavo domačega orkestra, kateremu želimo vztrajnosti in poguma, da ostane na začrtani poti .Da je bila misel srečna, je pokazal obilni aplavz, s katerim občinstvo v pravem razumevanju položaja ni štedilo, toliko v priznanje kolikor v vzpodbudo.

Z veseljem se more konstatirati, da je zbor od zadnjega svojega koncerta napredoval predvsem v dinamiki in izgovarjavi, tako da je prišel bolje do veljave zlasti v ženskih glasovih res lep materijal. Zato sta posebno ugajala Lajovičeva ženska zbora «Prstan» in «Ne povem vam, zakaj...», ki sta bila odpeta kljub nemalim težkočam, ki jih nudita ti dve krasni skladbi, čisto in s primernim zanosom. Ne more se odreči priznanja tudi moškemu zboru, ki je kljub nerazmerni manjšini tenorjev proti basom prav častno rešil svojo obširno nalogo. Proti koncu so tenorji pač bili nekoliko utrujeni, ker je bila točka dolga, pevcev pa malo, da so morali ves čas peti z vso napetostjo in pozornostjo. Všeč so bili vsi štirje moški zbori, vsi Adamičevi: «Zrasle so tri konople», «Gori, gori, dekliči», «Zdrava bodi, draga moja» in v «Kmečki pesmi» zlasti bariton solo.

Od mešanih zborov je bilo melodično in dinamično prav dobro spojeno «Zrelo žito» od Adamiča. Tudi Ocvirkova «Moja pomlad», priprosta, a prisrčna, je bila primerno podana. Mnogo zasluženega aplavza je žela Sattnerjeva «Šašek kodrolasek», jako nežna in ljubka skladba, izvajana točno in sigurno, da je prišla v vseh finesah do polne veljave. Tudi Premrlov šaljivi «Polžek» je našel s primerno interpretacijo v občinstvu pravi odmev. Želeti je, da bi toliko pevke kolikor pevci ostali na tej poti napredka in se spopolnjevali v vsakem oziru, sebi v čast in kulturnemu društvu v korist.

Skromnosti reklame je pripisati, da je občinstvo bilo tako prijetno presenečeno, ko je mešani kvartet odpel svojo prvo točko. Zanimanje je rastlo pri vsaki nadaljnih od Deva harmoniziranih narodnih pesmi. Posebno je ugajala «Gozdič je že zelen», zapeta z občutkom in v lepem soglasju glasov. Korajžna «Nikdar na svetu lepšega ni» je elektrizirala občinstvo. — Ocvirkove «Ledene rože», dokaj težavna a efektna skladba, je bila zelo aplavdirana. — Čestitati je glasbenemu društvu, da ima med svojimi sotrudniki tako vrle moči, ki se mu tako vztrajno in požrtvovalno stavijo na razpolago. Gčni Erženova, Fonova in g. Levpušček so se nam že častno predstavili v operi, vredno se jim je pridružil gosp. Rudi Bratuž. Nadejamo se, da jih bomo še večkrat slišali.

Izmed znamenitih Dvořakovih duet sta nam gori imenovani gospodični zapeli dva: «Jaz te zapustim» in «Ujeta», precizno, z občutkom in lepim prednašanjem. Glasova harmonirata zelo dobro v barvi in načinu petja. Pozna se jima dobra šola. Na klavirju je spremljal mojstrsko znani goriški glasbenik, g. Seghizzi.

Zadnja točka srečno izbranega pestrega programa Schwabova «Zlato kanglico» je mešani zbor ob spremljanju klavirja in harmonija (g. Naglig) zapel prav dovršeno, da je napravila vtis, kakor ga zasluži to lepo delo.

Društveni pevovodja, g. Komel, ki je naštudiral in vodil zbor in orkester, zasluži vse priznanje in se bo gotovo tudi nadalje potrudil, da z dobrim materijalom, ki mu je na razpolago, doseže še mnogo večje uspehe.

Hvaležni moramo biti Pevskemu in glasbenemu društvu za umetniški užitek, ki nam ga je nudilo s to svojo prireditvijo, ki bi bila zaslužila vsaj polno če ne nabito dvorano.

-a -č.

— **Dornberg (Slabe poštne zveze).** Pred kratkim se je nekdo iz naše vasi upravičeno oglasil v «Edinosti» radi slabih poštnih zvez med našo občino in drugimi kraji. Pisec je tudi pojasnil, da niso tem razmeram krivi poštni uslužbenci, ampak da je organizacija poštnih zvez sama izredno pomanjkljiva. Ker ni poštno ravnateljstvo še uvidelo teh pomanjkljivosti, bi bilo dobro, da bi občinski svet odposlal do poštnega ravnatelja deputacijo, ki bi ona vso zadevo razložila. Tu ni v igri samo takozvani «kredit» občine, ampak radi slabih poštnih zvez trpi tudi gospodarstvo v občini.

Slišali smo tudi, da se je v občini pojavilo močno gibanje za napeljavo telefona. O tem vprašanju pa prihodnjič.

— **Bovec:** Obrtno-nadaljevalna šola v Bovcu zaključi svoje šolsko leto 1924./25. dne: 4. julija t. l. z razstavo vseh risarskih in pismenih kakor tudi obrtnih izdelkov posameznih vajencev. —

Razstava bo občinstvu odprta dne 4. in 5. julija od 11. do 6. ure zvečer.

Razstavljeni obrtni izdelki vajencev bodo istočasno tudi na prodaji — Vodstvo.

— **Bovec:** Šolsko vodstvo obrtno-nadaljevalne šole v Bovcu si šteje v svojo prizetno dolžnost izreči tem potom «Okrajni posojilnici v Bovcu» svojo najprisrčnejšo zahvalo za velikodušni dar v znesku L 150.— kot nagrado najpridnejšim učencem tukajšnje šole. —

— **Iz Vipave.** Vse povsod se sliši o občinskih volitvah in mislim, da se bodo tudi v Vipavi zganili. Dolgo let smo bili pokorni sužnji g. Petrovčiča, znanega iz ene večperesne deteljice iz prvih časov slovenskih snoparjev. V njegovih časih je cvetela v Vipavi — črešnje so cvetele na Zemoni, zarod, marelice in breskve so cvetele — samo prosveta ni cvetela, ker jo je pomorila slana Petrovičevega prepričanja in legalnosti, kajti gospod Petrovčič se «držijo zakonov». Če se je približal kak ponižen tržan s prošnjo, so šli gospod župan naprej pogledat v zakonik in so rekli počasi: «Dragi moj, jaz sem zaprisežen!» Ali pa se jim je zabliskalo izpod oči in ponižni tržan se je izgubil iz «šole» kot pomladanske megle, kadar pritisne burja od Cola doli. Bilo je pred dobrima dvema mesecima, ko mi je pravil neki tržan, da je prišel k gosp. županu, naj bi mu blagovolili podpisati prošnjo za vojno odškodnino. To je bilo na 24. aprila zjutraj ob deseti uri, ko so bile še vse ostale tiške prošnje na občinski mizi neodposlane. G. župan so pogledali prošnjo, malo pomislili, nato pa zmajali z glavo prav počasi po svoji stari navadi in so rekli: «Jaz sem zaprisežen! Ne morem podpisati je prekasno!» Pa je bil rok že 24. aprila in so bile še vse prošnje na občinski mizi in Bog ve, če jih je g. župan podpisal predpolnočjo prejšnjega dne. In rok je bil še podaljšan. Bog ve, ali bi se g. župan v vsakem slučaju držal tako svoje zaprisežnosti!? — Vipavci! Resno besedo! Koliko let se boste še klanjali g. Petrovčiču? Vsi taki ljudje so izkoriščevalci! Se še spominjate tistih časov, ko so gospodovali po Vipavi račni črni nasilniki, ki je pahnila naš trg v kulturno mrtvilo? Kdo je bil takrat prvi, ki je stopil v vrsto proti svojim lastnim sotržanom? Tisti, ki ste ga vi izbrali za svojega načelnika in ki je danes, ko se je vreme nekoliko obrnilo, zopet menjal svojo srajco! Po slabi družbi rada glava boli, pravi stari pregovor in resnica je! Upam, da se streznete, ko pride čas, da izročite svoje zaupanje onemu, ki ga je vreden in mislim, da se dobi v Vipavi še kak mož, ki bo sposoben, da naloži na svoja pleča težo vipavske občine! Bog ga živi!

— **Iz Prvačine.** Že večkrat smo čitali, da so tupatam nameščene take učne moči, katere ne razumejo in ne poznajo duše našega naroda.

V ono skupino spada gotovo tudi gdč. Marega Adele, katera poučuje italijanščino na naši ljudski šoli. Imenovana učiteljica je doma iz obmejnih krajev ter bi lahko poznala čut našega ljudstva. Mesto tega se ponaša in zasramuje v šoli našo deco z grdimi priimki in jih pošilja v Rusijo itd.

Želeli bi, da bi se že enkrat napravil konec temu in da bi naši otroci bili po človeško vzgojeni.

Poslala se je tudi g. didaktičnemu ravnatelju v Mirnu primerna pritožba, podpisana od vseh starišev, radi njenega brutalnega postopanja z otroci s prošnjo, da bi se od nas premestila.

Otroci sami pričakujejo g. nadzornika, da mu podajo svojo pritožbo.

Ob vsaki priliki se poudarja, da se želi mirno sožitje obeh narodov in da so nam dani učitelji, da nas izobrazujejo. Ali vprašamo se, kakšna je taka učna moč, ki mesto ljubeznjivega ali pa, če potrebno, tudi pravično strogega pouka zmerja naše otroke s priimki, s katerimi se ne morejo imenovati niti živali. Vprašamo, kakšno čustvo more navdajati stariše, ko zvejo od otrok, kateri pridejo iz šole, kako jih učiteljica zmerja.

Gospod didaktični ravnatelj! Da bo konec tem razmeram, da rešite svoje dobro ime in naše otroke takega zaničevanja, napravite potrebne korake, da se odstrani gdč. učiteljica Marega iz naše šole, ker na tem trpi tudi ugled države.

Pritožba, ki je bila poslana učnemu ravnatelju v Mirnu, se glasi v slovenskem prevodu: «Podpisanim starišem učencev ljudske šole v Prvačini je čast predložiti Vašemu gospodstvu sledečo pritožbo proti gospodični učiteljici Adeli Marega. Podpisani prosijo, da bi se njihova prošnja upoštevala, in to iz sledečih razlogov:

Učenci ljudske šole v Prvačini, katere poučuje imenovana učiteljica, pripovedujejo, da jih učiteljica Marega zasramuje s priimki «brutti mascalzoni, cretini, manigoldi, schiavi, andate in Siberia dagli barbari etc.».

Dejstvo, da se naši otroci tako zmerjajo, je sramota za šolo in tudi domovina ne more biti ponosna na take učiteljice.

Učenci se učijo italijanski jezik z vnemo, a namesto da bi jih učiteljica vzgajala k dobremu, jih zmerja. Zadovoljni smo, da se naši otroci učijo italijanski jezik, toda zahtevamo tudi, da se z našimi otroci postopa kot z ljudmi in ne kot z živalmi.

Zato predlagamo pričujočo pritožbo, s katero prihajamo sicer že kasno, ter prosimo Vaše gospodstvo, da ukrene primerne korake, da bo imenovana učiteljica premeščena in nadomščena s takšno, ki bo znala postopati z našimi otroki kot mati in jih bo vzgajala k dobremu.

(Sledijo podpisi vseh starišev).

Z odličnim spoštovanjem

V Prvačini, 24. VI. 1925.»

Znanost in umetnost

Solnčni motor

Že dolgo let je, odkar skušajo izumitelji izrabiti toploto našega solnca za proizvajanje pare, ki naj bi gonila parni stroj. Misel sama na sebi je dokaj vabljiva, ker prejemamo solnčno toploto brezplačno in če bi jo izrabili na kake nove načine, bi nam tudi ne bilo treba dajati zato naravi računov.

Izumitelji so poskušali marsikaj. Napravljali so velike izbokle leče iz stekla, ki so zbirale solnčne žarke na enem mestu, kjer je vsled tega nastala istomerno povečana toplota. Navadna leča ki jo kupimo za nekoliko lir in ki ima morda le par centimetrov premera, koncentrira solnčne žarke v toliki meri, da moremo v poletju prižgati z njimi cigareto. Poleg steklenih leč imamo nadalje vbokla zrcala, ki odbijajo solnčne žarke nazaj in jih združujejo na določeni točki, kjer istotako nastane silna vročina vsled tega. Višek te vročine je odvisen od velikosti površine zrcala in to velja tudi za steklene leče.

Francoz Villette je na primer napravil vboklo zrcalo, ki je merilo v premeru 120 cm. Vse solnčne žarke, ki so padli nanj, je to zrcalo zbralo na majhni točki in tam je zato nastala tako silna vročina, da je raztopila lito železo v šestnajstih sekundah. Neki Parker je v Angliji pred leti napravil stekleno lečo, katere premer je meril okoli en meter. Z njo je v teku treh sekund raztopil malo kocko iz litega železa, kos granita pa v eni minuti. Površina leče je v tem slučaju znašala sedem kvadratnih čevljev. Na podlagi tega so izračunali, da če bi napravili tako lečo, katere površina bi merila eno kvadratno miljo (1.60 km²), bi na njenem koncentracijskem polju nastala taka vročina, da bi raztopila železo v manj nego v eni miljontinki sekunde.

Na žalost je pa velike steklene leče vsled tehniških težkoč skoro nemogoče napraviti in na podobne težkoče naletimo, če hočemo napraviti velika vbokla zrcala. Misel na velike steklene leče so izumitelji kmalu zavrgli in istotako so zapustili konkavno (vboklo) zrcalo. Na mesto slednjega so začeli uporabljati večje število ravnih zrcal, ki so pa bila tako razvrščena, da so vsa odbijala solnčne žarke na eno mesto. Doseženo toploto na tem mestu potem izračunamo, če količino toplote enega zrcala pomnožimo s številom vseh zrcal.

S solnčnimi žarki so na ta način eksperimentirali odlični znanstveniki, med katerimi lahko imenujem Viljema Herschela, ki je napravil mnogo tozadevnih in zanimivih poskusov pod afriškim solncem, in pa kapitana Ericssona, ki je napravil mnogo v tej smeri in ki je leta 1884. postavil v New Yorku pravi solnčni motor, ki je funkcijoniral prilično dobro.

V poslednjih letih so pa tak solnčni motor zgradili v South Pasadeni v severoameriški državi Californiji. Tu vrši sedaj svojo nalogo avtomatični solnčni stroj, ki ne potrebuje takorekoč nikakega nadzorstva in ki črpa svojo energijo iz neizčrpnega vira solnčne toplote.

Vsa naprava izgleda od daleč kot velik mlin na veter. Reflektor z zrcali je podoben velikanski skledi brez dna, katere premer na vrhu znaša 33 čevljev in 6 palcev, na dnu pa 15 čevljev. Njegova notranja površina je napravljena iz 1788 majhnih zrcal, ki so vsa uravnana tako, da mečejo solnčne žarke na določeno žarišče. In tu, natančno v sredi žarišča, visi parni kotel, ki je 13 čevljev in 6 palcev dolg ter drži sto galon vode (ena galona je 3.785 litra), če je puščenih osem kubičnih čevljev prostornine za paro. Motor je narejen izborno; videti je na lahko zgrajen in podprt z drobnimi osmi in drogovi, a je vendar dovolj močan, da kljubuje stomiljskemu vetru. Reflektor mora biti obrnjen natančno proti solncu in navzlic temu, da tehta tone, je narejen tako, da se z lahkoto giba v katerokoli smer. Montiran je kakor veliki astronomski teleskopi, da se lahko obrača od vzhoda proti zapadu in od horizonta proti zenitu. Reflektor sledi solnčni poti avtomatično, mehanizem, ki bi bil podoben mehanizmu ure, ga uravnava. Posebno kazalo kaže, kje je pravo žarišče.

Eno uro pozneje, ko je zjutraj motor uravnan, doseže parni kotel barvo razbeljenega železa in parna mera pokaže 150 funtov pritiska. Para odhaja po upogibljivi fosforobronasti cevi k stroju in se vrača iz zgoščevalca nazaj v kotel v obliki vode. Tako se je kotel vedno avtomatično napolnjuje.

Tečaj stroja se mažejo tudi avtomatično, skratka vse pri tem stroju je avtomatično. Zjutraj ga pač mora lastnik uravnati, toda potem deluje sam brez vsakega nadzorstva do večera, ko solnce zaide.

Kaka silovita vročina je osredotočena na parnem kotlu, je skoro nemogoče povedati, kajti ko je stroj v polnem obratu, ni kotla niti videti, ker ga obkroža bel oblak sikajoče pare, toda če bi kak drznež poskušal preskočiti žarišče, bi tega ne storil več v drugič, ker bi se v sekundi spremenil v oglje. Baker se v žarišču raztopi takorekoč takoj, lesen kol pa zagori v njem kakor fosfor.

Ta stroj služi samo za črpanje vode iz artezijskega vodnjaka pod njim in dvigne na dan vsako minuto 1400 galon vode, kos luži za namakanje lastnikovega polja. Njegova sila je enaka sili desetih konjskih moči.

(Dalje na IV. strani)

MALI OGLASI

KMETSKO POSESTVO NA PRODAJ: Gor. Resa pri Vidmu ob Savi (Štoj), 12 arondiranih oralov razne kulturee (tudi vinograd), dve poslopji, živi in mrtvi inventar, vse v najboljšem stanju, se radi preselitve proda. Cena 110.000 Din. Primorcem dam prednost. Podrobnejša pojasnila zahtevajte od lastnika univ. prof. **Dr. Lapajne** v Ljubljani, Bogišićeva ul. 3. 893

BABICA, sprejema noseče. Via Madonnina 10/II. 892

ČEVLJARSKI pomočnik se sprejme v via Molin grande 36 894

STANOVANJE, soba in kuhinja, eventuelno mala sobica, se odda v Rojanu. Reflektanti naj se oglasijo najkasneje do petka. Naslov pri upravništvu. 895

BABICA, avtorizirana sprejema noseče. Govori slovensko. Slavec, via Giulia 29. 64

PRODA se veliko posestvo ob železnici, sestoječe iz treh dobro vpeljanih trgovin, z vsem inventarjem in z zemljiščem. Cena po dogovoru. Obvestila pri upravnišivu pod «Zavarovano». 873

AKADEMIK išče primerne službe za dopoldanske ali popoldanske ure. Ponudbe pod «Vesten» na upravništvo. 872

BUKOVNA debla v vsaki množini in drva za kurivo kupim. Stenovič, Casella 504 Trst. 884

IŠČEM deklico, od 14—17 let, dobrih starišev, pošteno, za k otroku 8 mesecev. Plačilo po dogovoru. Jančar, trgovina Senožeče. 867

K OTROKOM išče dobro vzgojeno zdravo deklico ugledna rodbina na deželi. Ponudbe pod «Dobra oskrba» na upravništvo 861

TRGOVINA jestvin, sadja in zelenjave se proda radi bolezni. Rojan, via Apiari 12, Škerbec. 887

SOBO s hrano iščem pri slovenski družini. Ponudbe pod «Pošten» na upravništvo. 888

AVTOMOBIL Puch, tip 8, 26 H. P. za turizem, šest prostorov, jako lep, v popolnem stanju, se proda po zmerni ceni. Pojasnila daje lastnik Kletschka. Trst, Via Gelsi 11. 891

Ako kvarijo vaš obraz mozolčki madeži pege trdnice efelis bule tvori eczemi

in vsi v to vrsto spadajoči kožni izbruhi, ki skrivajo lepoto obraza in škodijo mehkobi kože in ki se porajajo posebno v vročih mesecih vsled močnega solnca, se zdravijo uspešno z artifelidično vodo «Peartinax», ki je gotovo sredstvo, rabljivo z največjo lahkoto in ki je na prodaj v vseh lekarnah. 66

†

Mirno se je poslovila iz te solzne doline in odšla v večnost, v 80. letu svoje starosti, včeraj ob 9.30, naša predobra mati

Frančiška vd. Martelanc

Pobožnim jo toplo priporočamo v molitev.
Pogreb predrage pokojnice se bo vršil danes ob 17. uri.
BARKOVLJE, 2. julija 1925.

Marija, Amalija, hčeri. **Angel,** sin.
Amalija, nevesta. **Nadica,** vnukinja. (510)

Predno kaj nakupite, obiščite 48

Veliko skladišče pohištva

tvrdke

ALESSANDRO LEVI MINZI

Via Rettori št. 1 — Via Malcanton št. 7-13

Spalne sobe, obedne sobe, posamezni kosi pohištva v veliki izberi.

PODLISTEK

V. J. KRIŽANOVSKA: (91)

Moč preteklosti

Roman v treh delih.

Iz ruščine prevedel *Ivan Vouk.*

«Njegove besede so me potrle, ker nisem mislil, da je tako hudo. Ne morem povedati, kako mi je bilo bridko pri duši. S potrtim srcem sem šel v sobo k Giovanni. Ležala je na svojem priljubljenem mestu pri odprtem oknu; ognjeni žarki zahajajočega solnca so svetili na njen bledi obrazek in zlate lase ki so tvorili okoli nje sij. Revica je spala izmučena od bolezni in ni slišala mojega prihoda. Stopil sem k njej in tedaj se je Giovanna stresla in zašepetala:

— Paolo!

«S svojimi ustni je potrdila resnico: brezupna ljubezen jo je potrla in umorila. Nato je odprla oči. Tedaj sem sedel k njej, jo prijel za roko in rekel karajoče:

— Giovanna, zakaj mi nisi toliko zaupala, da bi mi odkrila skrivnost svojega srca? Kako si mogla misliti, da bi jaz žrtvoval tvojo srečo in tvoje življenje svojemu častihlepju?

Naslonila je svojo glavico na moje prsi in zaihtela.

— Ali ga hočeš videti.» Pokličem ga, — sem jo vprašal in jo gladil po zlatih laseh. Z zagonetnim izrazom je odmajala z glavo in rekla:

— Neumna sem, videti bi ga hotela zadnjikrat, toda on... ne bo prišel!

— Ne, ne! Pride, takoj pošljem sla k njemu.

Mrzlična rdečica ji je zaplula na licih.

— Dovoli mi, stric Ridolfo, da mu napišem nekaj besed, — je neodločno izpregovorila.

— Piši, otrok moj, tačas grem odpravljat sla.

«Potem mi je izročila zapečateno pismo in še tisti večer je sel odšel, ko je prejel ukaz, da naj hiti. Od tega dne se je Giovanne polotila mrzlična nestrpnost in nemir, ki je glodal v njeni notranjosti. Prosila je, naj jo vsako jutro prenesemo na streho stolpa, odkoder se je videla cesta, in ostala je tam, dokler ni tema legla na vso okolico. Včasih je vprašala po mandolini in z oslabelim glasom je pela eno izmed mojih priljubljenih balad, toda napor jo je utrudil in padla je v dremavico. Paola pa še vedno ni bilo. Poslal sem drugega sla in pisal, da ne dobi Giovanne žive, ako ne podviza s prihodom. Nisem razumel tega zavlačevanja in mučile sta me jeza in nemir. Giovanna pa se je vedno bolj razburjala; včasih je vila roke in na obrazu se ji je pojavil obup. Previdno sem jo opomnil, naj se izpove, toda odločno me je odbila.

— Ne. Nebo je neumiljeno in krivično. Nekatere obsipa z izobiljem, a drugim vzame vse... Nočem moliti...

«Nekega jutra ni hotela Giovanna, da bi jo prenesli na stolp; mračna, vase zatopljena je molčala in ni hotela jesti. Poslal sem po gospoda Felicia in sem ostal pri njej. Dremala je v nekaki omotici, a zvečer je takorekoč oživela, naglo se je vzpela s široko odprtimi očmi in ognjenim pogledom.

— Aha! Ti si neusmiljen... zadnjo miloščino odbijaš beraču?... Le počakaj! Tudi jaz bom neumiljena s teboj! In ko te zagrabim, te ne izpustim več, — je izpregovorila s pridušenim , tujim glasom in z zvonkim smehom je padla na blazino.

«Njene roke so blodile po zraku, se oprijemale nečesa nevidnega, mene pa se je polotilo strašno čuvstvo, čutil sem, da sovraži Paola. To so bile njene zadnje besede, ki sem jih slišal; in ker se mi je zdelo, da je zaspala, sem šel v svojo sobo, da se nekoliko odpočijem. Predno pa sem legel, sem šel v to sobo, kjer leži ta rokopis, da napišem neko nujno pismo. Bilo je blizu polnoči in končal sem pisati, ko sem se stresel, zakaj zapihal je hladen veter. Mislil sem, da je skozi okno zapihal sveži zrak, in sem se obrnil, tedaj pa sem odrvenel.

«Dva koraka od mene se je vil steber črnega dima, razširjen z zeleno svetlobo, iz njega so švigale iskre; nato se je hkrati razgrnil, kakor da se je odprla zaveza, in pokazala se je visoka moška postava, odeta v starinsko obleko. Njegova roka je bila dvignjena, v njej je držal krvav predmet, ki ga nisem mogel razločiti; toda vsa njegova zunanjost je bila podobna kamenitemu kipu. V moji glavi je trenotno zablisnila misel, da je to naš prednik Girolamo, katerega obličje sem poznal po portretu v galeriji.

— Gorje ti, gorje ti, nesrečni oč! Nemeza se približuje! — je izpregovoril pridušen, istočasno pa močan glas. — Srce izdajalskega Galeazza je ostalo zločinsko, divje in zlobno kakor srce krvoločne zveri in on ne bo utekel maščevalni usodi!

«Postava je zbledela in se raztajala, meni se je zavrtelo v glavi in padel sem v nezavest. Ko sem prišel k sebi, se je že začelo svitati, jaz pa sem sedel kakor poprej v naslanjaču pred delovno mizo. Da govorim po vesti, ne morem reči, če je bilo to, kar sem videl, resnična prikazen ali samo izrodek razburjenih živcev. Ves tresoč se sem šel v spalnico in legel v posteljo, toda nisem mogel spati, a črez uro časa mi je prišla stara njanja povedati, da je Giovanna umrla. Oblekel sem se in takoj šel k pokojnici.

«Ž žalostjo in pomilovanjem sem gledal na prelestni obrazek, na katerem je ležal čudovito zlovešč in sovražen izraz. Položil sem ji Razpelo na prsi, se spustil na kolena in goreče molil za dušni mir nesrečnega dekleta, ki ga je smrt predčasno ugrabila.

V takih krajih, kjer je malo dežja in mnogo solnca, bi se te vrste motorji krasno obnašali že samo za namakanje. Na tisoče in tisoče kilometrov izvrstne rodovitne zemlje je na svetu, ki je pa danes neizrabna vsled hude poletne suše. Treba bo pač poklicati na pomoč solnčno energijo, da bo izsrkala iz globin potrebno vodo za namakanje.

Postavitev takega stroja je sicer draga, toda pozneje pa ni nikakih posebnih stroškov več z njim. F. M.

O pravilniku za zračno plovbo

Ko sem si izbral ta predmet za svoj članek, sem se nehote spomnil profesorja, ki smo ga imeli za prirodopisje v nižjih razredih gimnazije. Bil je priznan prirodoslovec, kot človek blaga in dobra duša, kot učitelj pa „profesor", kakršnega nam šaljivi listi itd. Posebna smola se ga je držala pri kemijskem pouku, ki je bil po tedanjih učnih načrtih združen s prirodopisom. Če je namreč pomotoma uporabil pri kakem poiskusu nekoliko več kisline, nego je bilo treba, je to popravil s tem, da je še nekaj dolil. Isto, dozdeva se mi, nameravam storiti tudi jaz s tem člankom. Skozi tri tedne sem pital potrpežljive čitatelje z raznimi odloki in odredbami o šolstvu, in danes jim strežem zopet z isto jedjo.

Tega vprašanja sem se sicer mimogrede že dotaknil v članku o letalstvu. Tam sem namreč tudi omenil, da je razvoj zračne plovbe stavil tudi pravnike pred novo in obsežno nalogo. Pokazala se je potreba po zakonih in odredbah, ki naj urejujejo promet po zraku.

V Italiji je bil z odlokom-zakonom od 24. decembra 1922. uveljavljen tezadevni dogovor, ki je bil l 1919. sklenjen v Parizu med Italijo in drugimi državami. 20. avgusta 1923 je sledil odlok-zakon, ki vsebuje glavne določbe glede zračne plovbe. Letos pa je 25. aprila bil izdan tozadevni pravilnik. Isit ne obsega nič manj nego 128 strani velikega formata, kakoršno ima „Gazzetta Ufficiale". Res je sicer, da odpadajo skoro tri četrtine na razne formularje in tiskovine, toda še ostali del ima 288 paragrafov. Zanimivo je predvsem poročilo, s katerim je komisar ža zrakoplovstvo Mussolini predložil načrt italijanskemu kralju. Tam se izrecno povdarja, da ima pravilnik skoro šolski značaj, ker je predmet pač docela nov in je predvsem potrebno pojasniti vse pojme in izraze. Radi tega ne šteđi pravilnik z definicijami in prinaša skoro dobesedno vso vsebino prejšnjih zakonskih odlokov.

Ne bom podal vsebine pravilnika, povem naj samo, da govori o vsem, kar je v zvezi z zračno plovbo, o poimenovanju, o plovbi in plovbnem redu, o pristojnih oblastih, o carinski in varnostni službi, o signaliziaciji, o brezžičnih telefonskih in telegrafskih aparatih o fotografiranju in kinematografiranju, o pristaniščih, o poveljnikih, pilotih in osobju sploh, in seveda tudi o kaznih.

Jaz se hočem ustaviti samo pri prvem paragrafu, ker je isti najbolj poučljiv.

Ta paragraf hoče namreč napraviti red v poimemovanju raznih zračnih prometnih sredstev. Neenotno je pri Italijanih, ravno tako nejasno in negotovo pa tudi pri nas. Ni mi znano, da bi se onstran meje že lotili tega vprašanja, po pisanju časopisov bi sklepali k večjemu lahko na nasprotno. Radi tega ne bo škodovalo, ako spoznamo, kako je izkušala italijanska vlada rešiti ta problem za italijansko poimenovanje.

Prvi paragraf pravilnika poda najprej definicijo zračnega vozila. Zračno vozilo (aeromobile) je mehanizem ali kakoršnakoli naprava (struttura), ki ž njo lahko z uporabo statičnega ali dinamičnega zračnega vzgona prenašamo po zraku stvari ali osebe.

Telesa se namreč, kakor je znano, vzdržujejo lahko v zraku, ako je njih specifična teža manjša od specifične teže zraka. Na tem principu, ki nosi ime po Arhimedu, so zgrajeni n. p. baloni. Telo pa se lahko vzdržuje v zraku, tudi ako je specifično težje od zraka, če se le zadostno hitro premika nasproti zraku. Spominjam samo na papirnate zmaje, s kakršnimi igrajo otroci. Pri teh vlači ali deček zmaja, na vrvki za seboj ali pa piha veter proti zmaju. Učinek je isti, glavno je da se premikata zmaj in zrak drug proti drugemu.

Temu primerno razlikuje kakor smo videli, tudi pravilnik, zračna vozila, ki so lažja od zraka vsled statičnega vzgona, in vozila ki so težja od zraka in ki se vzdržujejo v zraku le vsled svojega gibanja. Med vozila prve vrste šteje pravilnik aerostate (balone), ki so lažji od zraka, in so lahko pritrjeni ali prosti, ki pa nimajo nikakega motorja, in ona vozila, ki jih mi običajno imenujemo zrakoplove. Pravilnik jih imenuje „dirigibili". Slovenski izraz ne odgovarja italijanskemu in tudi ne označenemu predmetu. Kajti zrakoplovi so tudi aerostati. Bistvena razlika med prvimi in drugimi je, da imajo „zrakoplovi" mehanični pogon in da se dajo krmariti. Radi tega bi bila zanje primernejši izraz „krmljiva zračna ladja" kakor jim pravijo Nemci, ali vsaj „Krmljivi zrakoplov".

Tudi izmed letal, težjih od zraka, razlikuje pravilnik dve vrsti, krilna letala in zračne zmaje.

Krilna letala (velivoli) ali kakor jih navadno kratko nazivljejo letala, imajo nosilna krila in se premikajo po lastnem mehaničnem pogonu.

Krilna letala so ali aeroplani, ki se vzdigujejo lahko s trdne podlage in istotja tudi lahko pristanejo, ali hidroplani, primerni za polet z vodneda površja.

Zračni ali leteči zmaji (cervi volanti) so tudi težji od zraka, imajo kakor letala nosilna krila, nimajo pa mehaničnega pogona, pač pa se dajo vlačiti po vrvi kakor otroški zmaji.

Seveda niso s tem izčrpane vse vrste zračnih vozil. Omenim naj samo krilna letala brez strojev, ki so ž njimi dosegli v zadnjih letih nepričakovane uspehe. Toda začasno ne pridejo ta letala za pravi zračni promet v poštev, tvorijo k večjemu najnovejšo in obenem najbolj drzno panogo sporta.

Tudi letala, ki bi se dvigala v zraku pod učinkom vijakov z vertikalno osjo ali pa na podlagi Flittnerjevih rotorjev, o katerih smo že nekdaj prej govorili, ali pa letal, s gibajočimi se kreljutmi kakor pri pticah, ne omenja pravilnik, vsa ta letala so sicer mogoča, toda začasno se čakajo še vedno praktične rešitve. L. Č.

— **«Bankarstvo».** Izašla je sveska za juli, ovog velikog ekonomskog časopisa, koja imade biran sadržaj naročito u pitanjima naših ekonomskih odnosa sa inostranstvom. Pored ostaloga, nalazimo tu slijedeče originalne rasprave: Ljubomir Sv. Kosier: Naša koncentracija kapitala i njene pouke; Vaso Ristić: Stanje privrede u Bosni i Hercegovini; Dr. Vidan O. Blagojević: Kampanja za vanstečajnu prinudnu nagodu; Dr. Radivoj Walter: Prinudna nagodba izvan stečaja de lege lata i de lege ferenda; Nikolaj Samson-Himmelstjerna: Stosunki ekonomiczne polsko jugoslowainskie (Ekonomski odnosi izmedju Poljske i Jugoslavije); Ing. Konstantin Čučuković: Harmonija socijalnih funkcija; Milan Milić: Ekonomski odnosi izmedju Rumunjske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; Karl von Erney: Ungarisches Bankwesen und sein Interesse für Jugoslawien und Balkan (Madjarsko bankarstvo i njegov interes za Jugoslaviju i Balkan); Celso D. de Barrios: La emigration a la Republica Argentina (Emigracija u Republici Argentini); Dr. Franjo Pavlić: O naplati naših potraživanja kot poštanskih štedionica u Beču i Budimpešti; Jacques Jonathan: Les relationes économiques entre le République Brasilienne et le Royaume des Serbes, Coates et Slovénes (Ekonomski odnosti izmedju Brazilije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; J. Matulić-Zorinov: Les relationes mercantiles entre Chile et Jugoslavia (Ekonomski odnosi izmedju Chile i Jugoslavije); Dr. Mirko Kus-Nikolajev: Teorija i načela socijalizacije IV.; Ivo Randić: Nedaće osiguravajućih zavoda; Važna privredna pitanja u godini 1924.: Gledište Narodne Banke Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; zatim bibliografski pregled iz pera Dra. Vidana O. Blagojevića, hroniku itd. — Godišnja pretplata 200.— dinara, a šalje se administraciji «Bankarstva» u Zagrebu, Marovska 30.

To in ono

— **Chitta Ranjam-Das.** V Darjelingu je umrl v starosti 55 let Chitta Ranjam Das, Gandhijev rojak in politični prijatelj. Sicer ga ni dosegel, mogoče pa je vendar za angleško gospodstvo v Indiji pomenil še nevarnejšega nasprotnika, kot je bil kot voditelj ljudi in strank, kot osvajalec zborovanj in kongresov, kot organizator in parlamentarni taktik mož, da mu ni bilo para. Das je iz bengalske rodbine visoke kaste in se je posvetil odvetništvu. Vse potrebne izpite je napravil v Londonu. Eden njegovih bratov se je povzpel do službe sodnika pri najvišjem sodnem dvoru v Patni. V Kalkuti je bil kmalu znan kot odvetnik in pridobil si je veliko premoženje. Po svetovni vojni se je Das pridružil nacijonalističnemu gibanju, katero je hotelo potom mirne «Non-Cooperation» porušiti angleško gospodstvo. Dvignil se je kmalu do uglednega voditeljskega mesta. V decembru 1921. je bil izvoljen za predsednika nacijonalističnega kongresa v Ahmedabadu in kmalu nato aretiran. Pol leta je tičal v zaporu. Njegova popularnost je še narastla. Pri volitvah v zakonodajni svet je bil izvoljen v več volilnih okrajih in prišlo je tako daleč, da mu je guverner v Bengaliji ponudil dostojanstvo premierministra za to provinco, kar je pa Das odklonil. Izvoljen je pa bil leto pozneje za župana v Kalkuti. Angleško časopisje je zadnje čase slikalo Dasa kot voditelja spravljive smeri v okviru indijskega nacijonalnega gibanja, ni dvoma pa, da so se varali Angleži o Dasu, ki je bil zelo prevdaren in ni nikdar dajal izjav, iz katerih bi se razvidelo njegovo politično stremljenje.

— **Pokopališče velikanov.** Iz Newyorka poročajo: Skupina ljudi, ki se je vrnila iz Mehike, je iskala zlato in srebro po gorovju Kihuauha, je naletela tamkaj na veliko grobišče, v katerem so bila človeška trupla še popolnoma dobro ohranjena. To je pokopališče plemena, ki je že izumrlo. Ta trupla so izmerili. Nekatera so bila dolga nad tri metre, noge so merile 40 do 45 cm. Vladni antropologični oddelek v Mehiki odpošlje komisijo, ki pregleda vso to pokrajino.

— **Truplo, ki se je ohranilo 75 let.** Te dni so v občini Froherov blizu Moskve zločinci vdrli v občinsko cerkev. Vdrli so tudi v krasno grobnico, v katero je bil pred 75 leti položen visoki državnik knez Djuradj Trubecky. Prebivalstvo je trdilo skozi leta, da se v mrtvaški krsti nahaja zlata sablja, okrašena z briljanti, kakor tudi drugi dragoceni nakiti. Lopovi so odprli krsto in vrgli truplo iz nje na tla. Kaj so pokradli, ni še ugotovljeno. Ta dogodek je izzval v vsej okolici veliko razburjenje, ki mu je bil glavni razlog v okolnosti, da je kneževo truplo še popolnoma ohranjeno. Sovjetska vlada je poslala v Prohurov posebno komisijo, v kateri so bili poleg predstavnikov okrožnega sovjeta tudi zastopniki prokurature in zdravnikov. Komisija je ugotovila, da so se na telesu kneza Trubeckega lepo ohranili lasje in dolga brada, nohti, črte obraza, suknena obleka in lakasti črevlji. Papirnati in platneni deli so strohneli. Na podlagi pripomb na mramorni nadgrobni plošči je ugotovljeno, da je knez Trubecky umrl v 50. letu svojega življenja v inozemstvu na tuberkulozi, a v Prehorovu so ga položili v grobnico dne 16. avgusta 1850. Po ukazu sovjetskih oblastev so telesne ostanke Trubeckega prenesli v podolsko sovjetsko bolnišnico. Zdravniška komisija je tu pazno pregledala truplo ter izjavila, da je bil knez Trubecky po smrti balzamiran z neko nepoznano tekočino, ki je ohranila truplo. Zdravniki si domnevajo razen tega, da je bila truplu odvzeta kri in pomešana z neko kemično spojino. Pregled ohranjenih telesnih ostankov in podrobni referat o tem je vzbudil veliko zanimanje v zdravniških krogih. Truplo Trubeckega bo preneseno v Moskvo, kjer ga vnovič pregleda posebna komisija, sestavljena iz najodličnejših zdravnikov današnje Rusije.

Gospodarstvo.

TRŽAŠKA KMETIJSKA DRUŽBA V TRSTU ulica Torre bianca štev. 19 Telefon št. 4439,

ima v zalogi:

Orehove tropine po L 150.— za 100 kg, laneno seme, otrobi.

Semena: jesenske repe, okrogle in dolge, špinače širokolistnate po L 6.50 kg., vrzote Vertus, zelje, karfijol erfurtski zgodnji, seme bledesa, salate endivje širokolistnate in kodrave, vse vrste poljskega, vrtnega in cvetličnega semena.

Semena trav nemškega izvora, detelje trileting, inkarnatne in lucerne.

Vinogradniške potrebščine: žveplo, dvakrat rafinirano in ventilirano, preiskušeno z 99.57% čistosti po 100 lir kvintal.

Modro galico, angleško v vrečah po 2.80 kg., v sodih po L 3.— kg.

Škropilnice, žveplalnike, ročne in nahrbtne.

Kose Merkur, Vulkan itd.

Umetna gnojila: 16-18% superfosfat, 40% kalijeva sol, čilski soliter.

Kmetijsko orodje: orala, osipalniki, šape okoličanske istrske in kraške, gnojne in senene vile, železne in lesene grablje, kosišča itd.

Bisulin. Pravi nemški bisulin, zdravilo za na spolovilih obolelo živino.

Ptičjo krmo: ogorščica (ravizon), luščen oves in konoplje.

Tržaška kmetijska družba v Trstu, Torrebianca št. 19 in Raffineria št. 7.

Borzna poročila.

DEVIZE Amsterdam od 1050.— do 1200.— Belgija od 127.— do 130.—; Pariz 130.— do 132.— London od 142 50 do 143.50; New York od 29.30 do 29.70; Španija od 415.50 do 430.—; Švica od 550.— do 575.—; Atene od 48.— do 52.—; Berlin od 690.— do 710.—; Bukarešt od 12.75 do 13.—; Praga od [illegible] do 89.—; Ogrska od 0.0400 do 0.0415; Dunaj od 0.0410 do 0.0420; Zagreb od 52.40 do 52.75.

VALUTA; Avstrijske krone od 0.0410 do 0.0420 dinarji od 51.50 do 52.50; dolarji od 29.15 do 29.55; noveč po 20 frankov od 109.— do 112.— funt šterling od 142.25 do 143.50.

Benečijske obveznice 68.—.

Srebrn denar, zlato, brilante
kupuje po najvišjih cenah edino
Alojzij Povh
na Piazza Garibaldi št. 2
prvo nadstropje (62)

Pravimo Vam samo to:
Predno kupite (48)
Pohištvo
oglejte si največjo izbero pri
M. STEINER
Via Geppa 15 in 17 Via Geppa 15 in 17

Tržaška posojilnica in hranilnica
registrovana zadruga z omejenim poroštvom
uraduje v svoji lastni hiši
ulica Torrebianca 19, I. nadst.
Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje
po 4%
večje in stalne vloge po dogovoru.
Sprejema „Dinarje" na tekoči račun in jih obrestuje po dogovoru.
Davek od vlog plača zavod sam.
Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.
Na razpolago varnostne celice (safe)
Uradne ure za stranke od 8½ do 13 in od 16 do 18
Ob nedeljah je urad zaprt.
Štev. telef. 25 - 67.
Najstarejši slov. denarni zavod

Zobozdravniški ambulatorij
v Sežani št. 68.
Odprt vsaki dan izven srede in sobote.
V sredah in sobotah v Nabrežini od 12-2.
(504) Stanko Perhavec.

Pohištvo
luksozno in navadno
Gelosa Beniamino & Figli
TRST
Via Carducci št. 20
Telefon 42-33
Specijaliteta masivnih sob iz bukovega lesa, po zmernih cenah. (327)

TISKARNA „EDINOST" v TRSTU
Izvršuje vsa tiskarska dela v najmodernejem stilu kakor tudi v večbarvnem tisku. Razpolaga z najmodernejimi stroji, črkami, Lynotype, stereotypijo ter rotacijskim strojem. Vsa naročila se izvršujejo točno in po zmernih cenah.
Ulica S. Francesco d'Assisi 20

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA
Glavnica in rezerve Dinarjev 60.000.000·-- Telefon: 5—18, 22—98
PODRUŽNICA V TRSTU
CENTRALA V LJUBLJANI
Glavnica in rezerve Dinarjev 60.000.000·-- Telefon: 5—18, 22—98
Obrestuje vloge na vložnih knjižicah po 4%, na tekočih računih po 4½% vezane vloge po dogovoru. - Prejema DINARJE na tekoči račun in jih obrestuje po dogovoru. — Izvršuje vse v bančno stroko spadajoče posle.
Podružnice: GORICA, Brežice, Celje, Černomelj, Kranj, Logatec Maribor
Najprikladnejša zveza z Jugoslavijo
Podružnice: Metković, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split
Blagajna je odprta od 9½—12½ in od 14½—16 41

ETERNIT
Edini materijal za kritje streh
Zaloga: Trst, Via Milano štev. 12
V. JANACH in DRUG. (399)

Priporočljive tvrdke

„Adria čevlji"
trgovina
GORICA — Corso Verdi 32
Posebnost: Velika zaloga raznih čevljev za sport

Narodna tiskarna združena s knjigovezniico
GORICA — Via C. Favetti 9.
Narodna knjigarna združena s papirnico
GORICA — Via G. Carducci 7.

BREŠČAK NTON
Zaloga in tovarna pohištva
GORICA — Via G. Carducci 14.

Brata CEJ
slikarja
GORICA — Via Ascoli 5.

KOZMAN MIHA
Kmečko leseno orodje in kuhinjska posoda
GORICA — Via Rastello 27.

KRUŠIČ in SIN
krojaška mojstra
GORICA Corso Emanuele III. 37.

ŠULIGOJ JAKOB
urar in zlatar
GORICA — Via Carducci 19.

SAUNIG BRUNO
Zaloga usnja, čevljarskih in sedlarskih potrebščin, sveč, voska i. t. d.
GORICA — Via G. Carducci 7.

ANTON KOREN nasl.
Zaloga stekla, porcelana in kuhinjske posode
GORICA — Via G. Carducci 4.

KERŠEVANI JOSIP
Dvokolesa, šivalni stroji, puške
GORICA — Piazza Cavour 9.

ČUK ELIJA
šivalni stroji in dvokolesa
GORICA — Piazza Cavour št. 9.

DRAŠČIK KARL
pekarna in slaščičarna
GORICA — Via Carducci 21.

SAUNIG IGNACIJ
najboljša poprava pušk, šivalnih strojev in koles
GORICA — na Kornu (hiša «Kmečke banke»)

PAHOR LOJZE
najmodernejša krojačnica v
GORICI — Via Morelli 4.

HENRIK VOUK
mehanik ključavničar
GORICA — Via Favetti 7.

JAKOB BRATUŽ
pekarna in slaščičarna
GORICA — ul. Mamelli 6. (Šolska ul.)

MAVRIČ ANDREJ
manufakturna trgovina
GORICA — Via Carducci 3.

ZOTTER LUDVIK
brivec
GORICA — Piazza Vittoria (Travnik) 17.

Brata ZOTTER
man. trgovina združena s krojačnico
GORICA — Piazza Vittoria (Travnik) 17.

Kje se dobro je in pije?

Gostilna „ČRNI OREL"
Dvorana, prenočišče, hlevi
GORICA — Via S. Giovanni 6.

MOLAR JOSIP
Gostilna
GORICA — Via Monache 11.